

Carlos Sanromà Arànega

EL FRAU FISCAL A ESPANYA

TREBALL DE FI DE GRAU

Grau d'Administració i Direcció d'Empreses

FACULTAT D'ECONOMIA i EMPRESA
Universitat Rovira i Virgili

Reus, 14 de juny del 2021

ÍNDIX

1. TÍTOL, RESUM I PARAULES CLAU	4
1.1. El frau fiscal a Espanya. Resum i paraules clau	4
1.2. El fraude fiscal en España. Resumen y palabras clave	5
1.3. Tax fraud in Spain. Abstract and keywords.....	6
2. PRESENTACIÓ.....	7
3. INTRODUCCIÓ	8
4. QUÈ ÉS EL FRAU FISCAL?	9
4.1. Origen	9
4.2. Definicions.....	10
4.3. Diferències entre frau fiscal i economia submergida.....	11
4.4. Altres diferències. Frau fiscal, evasió fiscal i elusió fiscal	11
4.5. Dimensió	12
4.6. Conseqüències.....	16
5. PER QUÈ ES COMET FRAU FISCAL?	21
5.1. Factors explicatius.....	21
5.2. Entorn social i tributari	22
5.3. Educació tributària.....	24
5.4. Opinió dels espanyols	25
6. LLUITA CONTRA EL FRAU FISCAL.....	32
6.1. Infractors	32
6.2. Infraccions.....	33
6.3. Sancions	34
6.4. Principals mesures per combatre el frau fiscal.....	36
6.5. Psicologia econòmica.....	38
7. L'AGÈNCIA TRIBUTÀRIA	40
7.1. Serveis	40

7.2. Carències	42
7.3. Opinió dels contribuents	44
8. CONCLUSIONS.....	46
9. BIBLIOGRAFIA.....	48

1. TÍTOL, RESUM I PARAULES CLAU

1.1. El frau fiscal a Espanya. Resum i paraules clau

A continuació s'exposa un treball destinat i centrat en la idea de frau fiscal i com aquest afecta tant a l'economia com a la societat en general. El frau fiscal és una de les moltes pràctiques contràries a la llei que existeixen i que les empreses i individus utilitzen per intentar defraudar a la Hisenda Pública amb l'objectiu final d'aconseguir unes càrregues impositives inferiors a les que els hi correspondria fer front.

És important no confondre el frau fiscal amb un altre concepte molt present en l'actualitat com és l'economia submergida, que representa un problema molt més ampli i engloba moltes altres pràctiques il·legals que no només intenten reduir la quantitat monetària que correspondria pagar al contribuent. També s'han de tenir en compte les diferències entre frau fiscal, evasió fiscal i elusió fiscal, que tot i ser similars, disposen de matisos que no permeten fer-los servir com a sinònims.

El frau fiscal suposa un problema molt greu pel benestar de la societat i com a tal és important conèixer quins són els seus orígens, definicions, dimensió i conseqüències, així com els motius que porten a la gent a realitzar-ho i les diferents estratègies que utilitza l'Agència Tributària espanyola per tal d'intentar combatre'l.

Les seves repercussions són extenses i no es limiten a una reducció dels ingressos de l'Estat; com a resultat del frau fiscal, per exemple, les inversions en matèries tant importants com són la sanitat o l'educació es veuen afectades a la baixa, i això, en definitiva, provoca l'empitjorament del conegut com a estat del benestar.

També és important conèixer l'opinió dels espanyols per entendre millor el tema i poder comprendre per què ha arribat a convertir-se en un dels problemes que més preocupa a la població avui dia.

Paraules clau: Frau fiscal, educació tributària, Agència Tributària.

1.2. El fraude fiscal en España. Resumen y palabras clave

A continuación, se expondrá un trabajo destinado y centrado en la idea del fraude fiscal y cómo este afecta tanto a la economía como a la sociedad en general. El fraude fiscal es una de las muchas prácticas ilegales que existen y que las empresas e individuos utilizan para tratar de defraudar al Tesoro Público con el objetivo final de lograr cargas fiscales más bajas de a las que tendrían que hacer frente.

Es importante no confundir el fraude fiscal con otro concepto muy presente hoy en día como es la economía sumergida, que representa un problema mucho más amplio y abarca muchas otras prácticas ilegales que no sólo el intento de reducir la cantidad monetaria que le correspondería pagar al contribuyente. También se tienen que tener en cuenta las diferencias entre el fraude fiscal, la evasión y la elusión fiscales, que, aunque son similares, tienen matices que no permiten que se utilicen como sinónimos.

El fraude fiscal plantea un problema muy grave para el bienestar de la sociedad y como tal es importante conocer cuáles son sus orígenes, definiciones, dimensión y consecuencias, así como las razones que empujan a las personas a llevarlo a cabo y las diferentes estrategias utilizadas por la Agencia Tributaria española para intentar combatirlo.

Sus repercusiones son extensas y no se limitan a una reducción de los ingresos estatales; como resultado del fraude fiscal, por ejemplo, las inversiones en asuntos tan importantes como la salud o la educación se ven afectadas a la baja, y esto, en última instancia, causa el empeoramiento de lo que se conoce como el estado del bienestar.

También es importante conocer la opinión de los españoles para entender mejor el tema y comprender por qué se ha convertido en uno de los problemas que más preocupa a la población hoy en día.

Palabras clave: Fraude fiscal, educación fiscal, Agencia Tributaria.

1.3. Tax fraud in Spain. Abstract and keywords

The next work will be set out and focused on the idea of tax evasion and how it affects both the economy and society at large. Tax fraud is one of many illegal practices that exist, and that companies and individuals use to try to cheat the Public Treasury with the goal of achieving lower tax burdens than they would have to deal with.

It is important not to confuse tax fraud with another concept very present today such as the submerged economy, which represents a much broader problem and encompasses many other illegal practices than just the attempt to reduce the monetary amount to which the taxpayer would be paid. It must also consider the differences between tax fraud, tax evasion and tax avoidance, which, while similar, have nuances that do not allow them to be used as synonyms.

Tax fraud represents a profoundly serious problem for the well-being of society and as such it is important to know what its origins, definitions, dimension and consequences are, as well as the reasons that push people to carry it out and the different strategies used by the Spanish Tax Agency to try to combat it.

Its repercussions are extensive and are not limited to a reduction in state revenue, as a result of tax evasion, for example, investments in such important issues as health or education are affected on the down, and this ultimately causes the worsening of what is known as the welfare state.

It is also important to know the opinion of the Spaniards to better understand the subject and understand why it has become one of the problems that most concerns the population today.

Keywords: Tax fraud, tax education, Tax Agency.

2. PRESENTACIÓ

L'elecció d'aquest tema pel meu treball de fi de grau és fruit de l'interès que m'ha suscitat sempre l'àmbit de la fiscalitat, i, encara més, des de que vaig iniciar els meus estudis en el grau d'administració i direcció d'empreses de la URV.

En concret, el fet d'haver decidit centrar-me en el frau fiscal és el resultat de la importància que aquesta pràctica té sobre totes i cada una de les diferents administracions de l'Estat, però molt més sobre l'Administració Tributaria. És un problema de gran magnitud ja que no només representa una reducció de les arques de públiques, sinó que afecta a tota la nostra societat en conjunt, donat l'impacte que té en l'educació, la sanitat i d'altres serveis bàsics que s'han d'oferir si es vol disposar d'un bon estat del benestar.

Trobava interessant també la idea de veure amb més profunditat si la gent compren realment el que representa i com l'Agència Tributària lluita per prevenir i combatre el frau fiscal a Espanya, així com les opinions de la població al respecte.

Clarament el tema està relacionat amb l'assignatura de fiscalitat i també de ciutadania i de totes aquelles que tenen a veure amb la direcció empresarial per les connotacions ètiques que aquí es treballen i que suposa dur a terme qualsevol pràctica fraudulenta contra la Hisenda Pública.

Pel que fa a les competències del grau d'administració i direcció d'empreses es posen de manifest el raonament crític, la capacitat de sintetitzar informació, els recursos per a l'anàlisi de dades, estadístiques i gràfics, la cerca i identificació de les diferents fonts d'on extreure informació, la iniciativa i l'optimització del treball individual.

3. INTRODUCCIÓ

Que el frau fiscal s'ha convertit en un dels principals problemes i preocupacions de la nostra societat no és cap secret. Termes com el ja esmentat frau fiscal o d'altres com l'economia submergida o evasió fiscal i elusió fiscal estan a l'ordre del dia. Els mitjans de comunicació bombardegen contínuament a la població amb notícies sobre pràctiques fraudulentas dutes a terme tant per grans empreses o fortunes com per persones individuals, però, tot i haver-se establert com un tema de conversa recurrent entre la gent, es té clar realment quin és el significat del frau fiscal i com afecta al nostre benestar com a societat?

Les hipòtesis de les que parteix aquest treball són, en primer lloc, que tot i els grans esforços de l'Agència Tributària en la lluita contra el frau fiscal, aquest segueix tenint un impacte negatiu molt important i, en segon lloc, que la major part de la població espanyola creu que el frau fiscal, lluny de reduir-se, ha augmentat encara més en els darrers anys.

L'objectiu no és cap altre que el de donar resposta a la pregunta anterior mitjançant un seguit d'anàlisis sobre temes com què és el frau fiscal, per què es comet frau fiscal, com es lluita contra aquest o què és el que ofereix l'Agència Tributària en l'actualitat. Tot això amb la finalitat d'arribar a comprendre millor aquest problema i tenir clara així tant la seva dimensió com les greus conseqüències que provoca i com afecta, negativament, no només a l'economia, sinó també a la política i al conjunt de la societat.

La metodologia aquí utilitzada s'ha fonamentat, essencialment, en la indagació, selecció i lectura de la literatura acadèmica existent sobre aquest tema en diversos formats i, també, en recursos de premsa i enllaços web especialitzats.

Es presentaran les diferents definicions del frau fiscal, les diferències amb l'economia submergida i altres pràctiques similars, quina és la seva dimensió, quines són les seves conseqüències, quins són els principals motius pels quals es comet frau fiscal i l'opinió dels espanyols en quant al seu impacte en l'estat del benestar.

També es veurà com les diferents administracions públiques i, en concret, l'Administració Tributària lluita contra el frau fiscal, primer amb descripció dels infractors, les infraccions i les sancions i, després, amb l'anàlisi de les principals mesures de combat del frau i les estratègies basades en la psicologia econòmica.

Les fonts consultades per a poder desenvolupar aquest treball han estat molt diverses, podent trobar així revistes científiques, com *Gaceta Fiscal*, *Estudios Financieros* o *Instituto de Estudios Fiscales*, altres revistes econòmiques, com *Escritura Pública*, *Gestión*, *Revista de economía* o *Economía*, *Revista en Cultura de la Legalidad* i pàgines d'internet, com *epdata*, *Tax Justice Network*, *Agencia Tributaria* o *Ministerio de Hacienda* entre d'altres fonts.

4. QUÈ ÉS EL FRAU FISCAL?

Aquesta pot semblar una pregunta senzilla de respondre. Ja fa anys que aquest és un tema recurrent del que cada vegada se'n parla més i més tant als mitjans de comunicació com en el dia a dia, però no totes les persones tenen tant clar el que és el frau fiscal com elles es pensen.

El frau fiscal és complex i cal entendre totes les seves variables per a poder comprendre el que realment representa.

A continuació, i per tal d'ajudar a comprendre millor el que és el frau fiscal i quin és el seu abast, s'analitzaran el seu origen, les diferències amb l'economia submergida i altres activitats fraudulentament com són l'evasió fiscal o l'elusió fiscal, les seves dimensions i quin és el seu impacte i conseqüències en l'Administració Pública, Tributària i en la societat.

4.1. Origen

Fa ja molt de temps que el frau fiscal s'ha convertit en un tema recurrent del que cada dia que passa se'n parla més i sobre el que recau cada vegada més atenció, però, sabem realment d'on bé i quines són les arrels?

Per poder donar resposta a aquesta pregunta, primer de tot s'ha de tenir clar quines conductes es poden confondre com a frau fiscal però que realment no ho són. Les discrepàncies per una interpretació raonable de la norma, la discrepància de criteris sense ocultació ni falsedat i les conductes elusives, conductes, que per evitar-les, només és necessari una política legislativa adequada, totes queden fora del que s'entén com a frau fiscal. Fraude és la conducta contrària a l'ordenament jurídic, l'objectiu del qual és el seu incompliment. En altres paraules, és una conducta antijurídica amb la finalitat d'ocultar o distorsionar la realitat perjudicant així a la Hisenda Pública (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Existeixen un gran nombre de conductes fraudulentament, i unes causes molt diverses. Des de la simple picaresca fins altres de més complexes com són la crisi econòmica, l'atur o la fiscalitat i la seva complexitat, la falta d'exemplaritat pública i privada, la percepció d'immunitat, etc (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

D'entre totes aquestes pràctiques, existeix un denominador comú, l'origen d'aquest tipus de comportament per part dels defraudadors, la falta d'ètica i de valors en general, la falta de comportament cívica. És una falta d'ètica que no només és present en alguns ciutadans sinó també en l'Administració i que té la seva influència en el propi ordenament jurídic. Tot això està directament vinculat al sistema educatiu de cada país. Una societat són els seus ciutadans i és per això que és tant important la necessitat d'una educació que integri l'ètica, els valors i la moral (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

D'aquesta manera, les arrels del frau fiscal es poden vincular als dèficits educatius i culturals presents en cada país. Situació que és encara més greu degut a la profunda crisi de valors en la que bona part d'occident està immersa. Des d'aquesta perspectiva es pot afirmar que el model de societat actual està en crisi. La decadència del sistema educatiu ha transformat a la societat i els seus valors. S'ha passat de la cultura del sacrifici a la del menor esforç possible, de la del estalvi a la del consum, de la de ser a la de tenir (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

La solució passa per recuperar l'educació integral com a persona, els valors tradicionals que es converteixin en els pilars sobre els que construir un nou model de societat, valors que no només afectin al sistema educatiu sinó que han de formar part de les vides de la gent i de la seva convivència. És necessari un canvi de cultura fruit d'una societat madura, una cultura del compromís, de confiança mútua, respecte, sacrifici i participació (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

4.2. Definicions

Actualment existeixen infinitat de definicions i conceptualitzacions del que és el frau fiscal. Per tal de tenir una mica més clar aquest concepte, a continuació es veuran algunes d'aquestes definicions, totes elles dutes a terme per diferents autors i entitats.

1. El frau fiscal és el comportament del contribuent quan aquest oculta, disfressa o manipula la seva capacitat econòmica per així evitar ingressar a la Hisenda Pública la quantitat impositiva que està obligat a pagar segons la llei vigent (Agencia Tributaria, 2020).

2. El frau fiscal és una conducta contrària a l'ordenament jurídic vigent. És una conducta encaminada i destinada expressament a l'incompliment de la llei tributaria i, per tant, una conducta anijurídica. La seva finalitat és l'ocultació o distorsió de la realitat perjudicant així a la Hisenda Pública (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

3. El frau fiscal és un engany a la Hisenda Pública amb la intenció d'evadir impostos que per la legalitat vigent han de ser pagats. Una persona ja sigui natural o jurídica fingeix de cara a l'Administració Pública el compliment de les seves obligacions fiscals per mitjà d'estratègies il·lícites amb la intenció expressa de no contribuir amb el seu deure fiscal. Això suposa una disminució en el ingrés de la Hisenda Pública resultant en un delictes administratiu i comporta una penalització (Tributos, 2016).

4. El frau fiscal suposa l'evasió en el pagament dels impostos que s'han de pagar per part de les persones tant físiques com jurídiques i que estan obligades a contribuir tributàriament a l'Estat. És el perjudici patrimonial contra la Hisenda Pública amb el coneixement de que s'estan incomplint els deures tributaris o a través del falsejament d'alguna situació que produeixi la generació d'una carrega impositiva menor a la que hauria d'haver-se fet front (Economipedia, 2020).

4.3. Diferències entre frau fiscal i economia submergida

Els conceptes de frau fiscal i economia submergida són dos conceptes que poden portar a confusió. De fet, sovint són utilitzats per la gent com si es tractes de sinònims, però la realitat és que existeixen diferències entre ambdós que fan que en la majoria de casos no es puguin solapar.

L'economia submergida es pot definir com el conjunt de totes aquelles activitats econòmiques que conscientment es duen a terme de manera que queden ocultes a la Hisenda Pública (Diccionario panhispánico del español jurídico, 2020).

Una altra seria el volum total de diner negre que està en circulació en un país, és a dir, les transaccions monetàries que no són declarades davant de les autoritats fiscals o monetàries competents. Acostuma a comportar conseqüències bastant negatives per als estats, que veuen reduïda la recaptació tributària i dificulta així la lluita contra activitats econòmiques il·lícites (Economipedia, 2019).

L'economia submergida doncs, agrupa tant les activitats productives il·legals, com poden ser el tràfic de persones o el blanqueig de capitals, com la coneguda com a economia irregular, definida o coneguda com un conjunt d'operacions que es mantenen ocultes a l'Administració Pública a través l'incompliment de les normes laborals o administratives (Portillo Navarro i Morales González, 2015).

D'aquesta manera, el concepte d'economia submergida i el de frau fiscal no es poden utilitzar com a sinònims, tot i que en ocasions s'acostumen a solapar i la millor expressió per relacionar-los correctament és la de deute tributari no pagat a temps o "grieta fiscal", evitant així que l'Administració Pública obtingui una major recaptació com a conseqüència de bases imposables no declarades o declarades per un valor inferior (Portillo Navarro i Morales González, 2015).

4.4. Altres diferències. Frau fiscal, evasió fiscal i elusió fiscal

Altres conceptes que cal tenir clars per a no confondre'ls amb la definició de frau fiscal són l'evasió fiscal i l'elusió fiscal, que poden semblar similars a priori però totes tenen les seves característiques pròpies.

Recordem a continuació la definició de frau fiscal i procedim a definir els conceptes d'evasió fiscal i elusió fiscal respectivament.

Com ja s'ha vist anteriorment, el frau fiscal és el comportament del contribuent quan aquest oculta, disfressa o manipula la seva capacitat econòmica per així evitar ingressar a la Hisenda Pública la quantitat impositiva que està obligat a pagar segons la llei vigent (Agencia Tributaria, 2020).

Per la seva part, l'evasió fiscal és similar al frau fiscal però amb un significat una mica més ampli, inclou tant el frau tributari com el contraban duaner o la sortida de divises del país. Tot comportament il·legal que provoqui un perjudici al Tresor Públic, sigui aquest o no relatiu als impostos (Agencia Tributaria, 2020).

D'altra banda, l'elusió fiscal es defineix com el comportament del contribuent que utilitza una norma tributaria inicialment pensada amb una finalitat diferent pel legislador i a través de la qual es vol aconseguir un resultat econòmic prohibit per la llei o contrari a la norma tributària. Exemples d'aquestes infraccions poden ser presentar una declaració tributària incorrecta per aconseguir una beca, ajut o subvenció i després presentar una declaració complementària com si es tractés de rectificar un oblit, compra vendes fictícies, vendes que encobreixen donacions, etc. Es tracta de vorejar o saltar-se la llei. Aprofitar una norma tributària pensada per una altra cosa per així pagar menys impostos (Agencia Tributaria, 2020).

D'aquesta manera i un cop s'entenen els diferents conceptes, podríem dir que el frau fiscal té a veure amb la premeditació mentre que l'evasió fiscal té a veure amb l'ocultació i l'elusió fiscal amb els vuits legals.

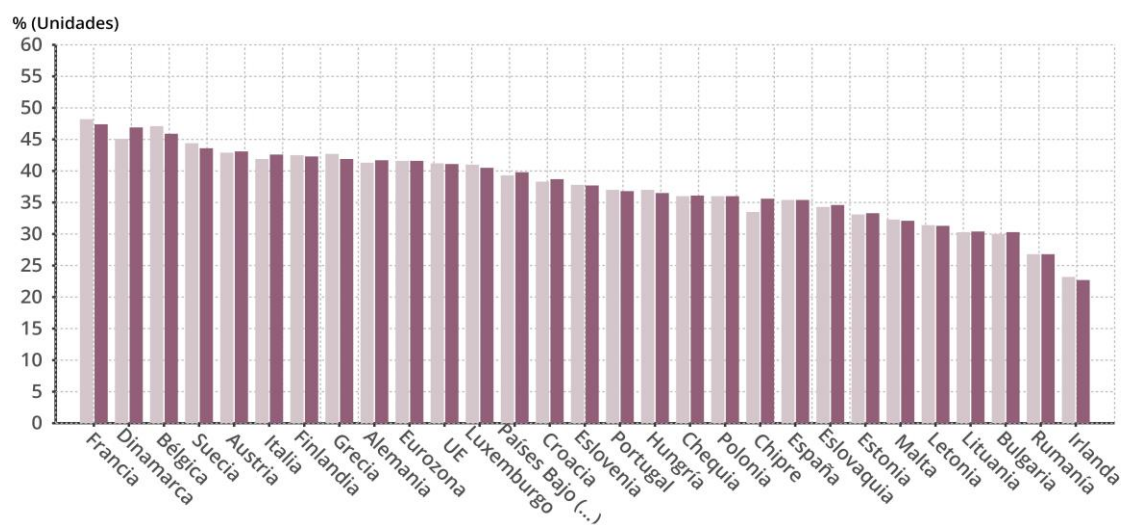
4.5. Dimensió

En temps de crisi econòmica, els governs intensifiquen considerablement la lluita contra el frau fiscal per la necessitat de l'Administració Pública de recaptar la major quantitat monetària possible. Tot i això, la Unió Europea deixa de recaptar un bilió d'euros cada any com a conseqüència de l'evasió fiscal. En els últims anys, l'estat espanyol ha dut a terme un gran nombre de reformes per intentar reduir aquesta xifra, però encara queda molta feina pel davant per tal d'aconseguir l'objectiu (Arroyo, 2014).

Al 2014, s'estimava que Espanya podria estar perdent 79.000 milions d'euros cada any per la seva menor pressió fiscal si es compara amb altres països de la Unió Europea, en concret, per la recaptació procedent d'impostos com són l'IVA i la Renda o IRPF (Arroyo, 2014).

Aquell any, diversos estudis situaven l'economia submergida a Espanya entre un 20 i un 25 per cent del producte interior brut (PIB) del país i l'economia submergida a l'estat espanyol es situava aleshores en un 22,5 per cent del PIB. D'aquesta manera el país es posicionava com a número 10 del món en pèrdues per evasió fiscal en termes absoluts (Arroyo, 2014).

Gràfic 1. Pressió fiscal a la Unió Europea al 2018 i 2019.

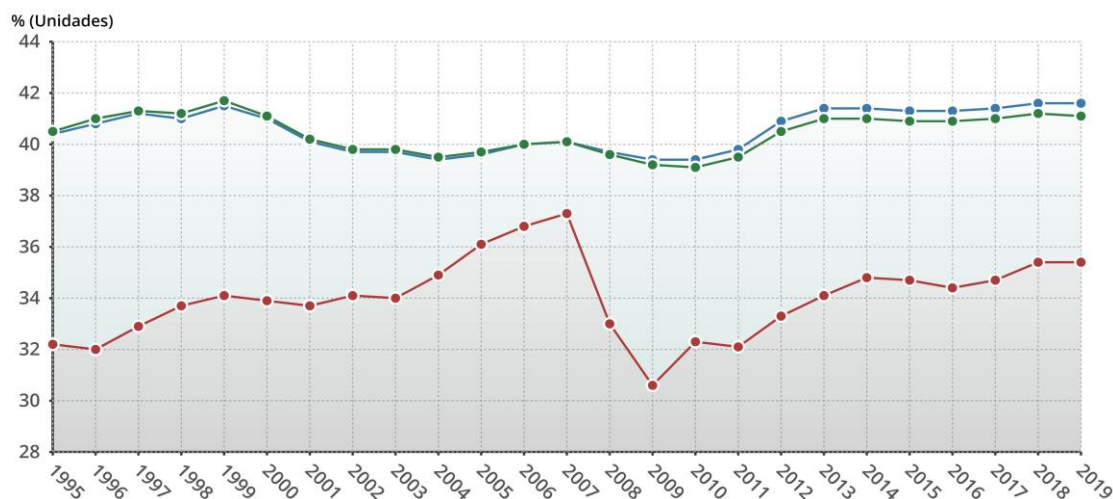

Nota. En lila clar el 2018 i en lila fosc el 2019. Font: epdata, 2020.

La mitjana de la pressió fiscal o el percentatge dels ingressos que paguen els contribuents respecte del PIB d'un país es va situar a la Unió Europea al 2019 en un 41,10 per cent respecte del PIB, sent la més alta la registrada per França amb un 47,40 per cent respecte del seu PIB, seguida per Dinamarca amb un 46,90 per cent i Bèlgica amb un 45,90 per cent (epdata, 2020).

Per la seva part, Espanya es va situar al 2019 per sota de la mitjana de la Unió Europea amb un 35,40 per cent sobre el seu PIB, exactament la mateixa xifra que la registrada al 2018 (epdata, 2020).

Gràfic 2. Evolució de la pressió fiscal a l'Eurozona, a la UE i a Espanya.

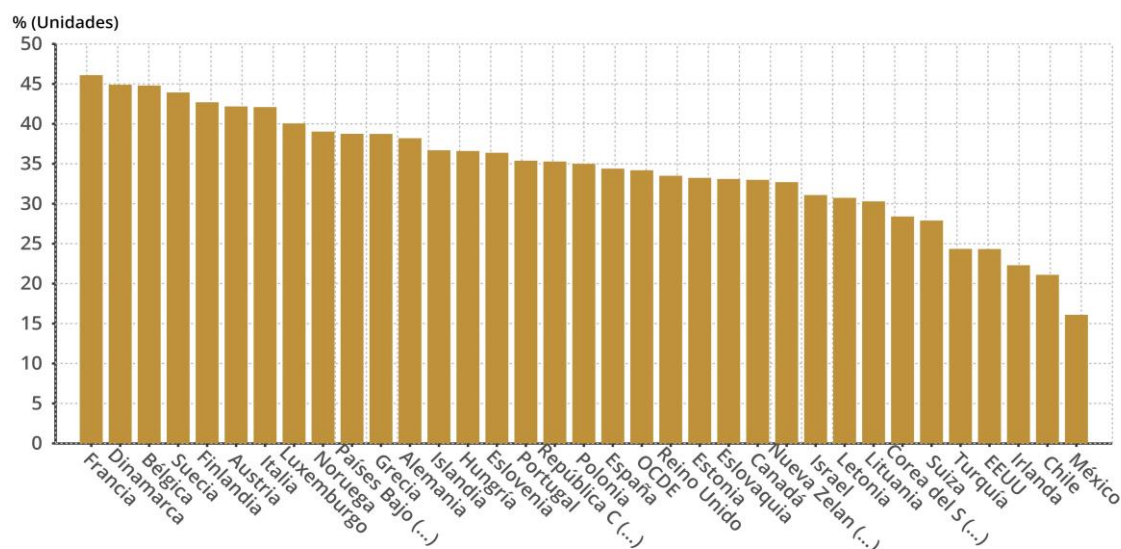

Nota. En vermell Espanya, en verd la UE i en blau l'Eurozona. Font: epdata, 2020.

La mitjana de la pressió fiscal en el cas de l'Eurozona es va situar al 2019 en un 41,60 per cent sobre el seu PIB.

Com es pot observar clarament a la imatge anterior, la mitja de l'Estat espanyol es situa també en aquesta ocasió per sota de la mitja de l'Eurozona.

Gràfic 3. Pressió fiscal a la OCDE.

Nota. Pressió fiscal com a percentatge del PIB. Font: epdata, 2020.

En aquest cas, la pressió fiscal espanyola es va situar al 2018 en el 34,40 per cent, suposant un augment de set dècimes respecte de l'any anterior i superant així per primera vegada des de l'any 2007 la mitja de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), que per la seva part es va situar en un 34,30 per cent del seu PIB. (epdata, 2020)

Totes aquestes dades confirmen l'esmentat anteriorment, en estar la pressió fiscal per sota de la mitjana respecte del PIB tant de la Unió Europea com de l'Eurozona i pràcticament a la par pel que fa la OCDE, Espanya deixa de recaptar una important quantitat monetària que sí aconseguen una bona part dels seus veïns europeus.

Imatge 1. Pèrdua anual en impostos per abús fiscal a Espanya.

Font: Tax Justice Network, 2020.

Com es pot observar a la imatge anterior, s'estima que la pèrdua o, millor dit, la quantitat monetària que l'estat espanyol deixa de recaptar com a resultat de l'abús fiscal és de 4.376.809.767 dòlars o 3.584.464.952 euros (a 28 de desembre del 2020).

L'abús fiscal es defineix com una operació o seguit d'operacions que involucren la utilització o implementació d'un o més actes o negocis jurídics artificiosos, sense raó o propòsit econòmic o comercial aparent i que té la finalitat d'extreure benefici tributari, independentment de qualsevol intenció subjectiva addicional (Estatuto Tributario Nacional, 2020).

Així doncs, aquesta quantitat que l'estat espanyol deixa d'ingressar en matèria d'impostos, equival al 1,5 per cent dels ingressos fiscals, estimats en 289 mil milions de dòlars o 236,70 mil milions d'euros (a 28 de desembre del 2020). Aquesta xifra és equivalent també a una pèrdua per habitant de 94 dòlars o 76,99 euros (a 28 de desembre del 2020) suposant un nombre d'habitant de 47 milions.

Aquest 1,5 per cent de pèrdua en els ingressos per impostos però, es situa per sota de la mitjana global, que es troba en un 2,6 per cent i molt per sota del percentatge regional, que està situat en el 3,4 per cent.

Imatge 2. Desglossament de les pèrdues per abús fiscal a Espanya.

Font: Tax Justice Network, 2020.

En aquesta imatge s'observa com l'equivalent a una quantitat de 3 mil milions de dòlars o 2,46 mil milions d'euros (a 28 de desembre del 2020) que es deixen d'ingressar corresponen a l'abús fiscal comés per corporacions multinacionals, mentre que 2 mil milions de dòlars o 1,64 mil milions d'euros (a 28 de desembre del 2020) que també es deixen de recaptar formen part de l'evasió fiscal global duta a terme per individus privats.

4.6. Conseqüències

El frau fiscal es pot considerar una de les activitats il·legals de més impacte degut a que els seus efectes afecten no només a una part, sinó a tot el conjunt de la societat.

Es tracta d'un perjudici que afecta a tot el món i que no només es limita a reduir la recaptació pública, sinó que com a resultat de la disminució en els ingressos que provoca, els serveis sanitaris, educatius i assistencials veuen reduïda també la seva inversió. A tot això, es suma també la falta d'equitat en el pagament dels impostos, ja que les càrregues són suportades pels contribuents que sí presenten les seves declaracions correctament (Arroyo, 2014).

El mateix que amb les persones físiques passa amb les empreses, on les que compleixen amb el seu deure tributari es veuen obligades a suportar uns costos laborables i un pagament d'impostos superior com a conseqüència d'aquelles altres que es formen part de l'economia irregular (Arroyo, 2014).

Dit això, s'han de distingir dos efectes diferents pel que fa a les conseqüències i impacte del frau fiscal en la societat i les diferents Administracions. Aquests efectes són els efectes directes i els efectes indirectes, cadascun d'ells amb les seves característiques pròpies.

1. Efectes directes. L'efecte més evident i directe en aquest grup es troba en la disminució dels ingressos públics. Si aquesta baixada en la recaptació és significativa, com és en el cas d'Espanya, pot provocar una crisi fiscal degut al dèficit públic, pel desequilibri que es produeix entre ingressos i despesa pública. Aquest fet comporta, com s'ha comentat anteriorment, l'obligació d'augmentar la càrrega fiscal¹ a la que fan front els contribuents que compleixen amb les seves obligacions, cosa que genera en ells desmotivació i desconfiança (Martínez Martínez, 2016).

El frau fiscal, com també s'ha mencionat anteriorment, condiona la qualitat dels serveis públics i les prestacions socials ja que com més petita es la recaptació, menor serà la qualitat d'aquests serveis, fins i tot, més limitats seran aquests serveis i prestacions. S'ha d'afegir a això la generació de competència deslleial per l'existència d'empreses que compleixin amb les seves obligacions fiscals i que hauran de competir amb d'altres que no ho fan (Martínez Martínez, 2016).

2. Efectes indirectes. En disminuir la recaptació de l'Estat com a conseqüència del frau fiscal, es fa més difícil mantenir ajudes com les beques d'estudiants, subvencions i ajudes a la dependència o beneficis com són l'accés a la justícia o a la sanitat pública. Això comporta en ocasions l'establiment d'un sistema de copagament, en el que un ciutadà necessitat de tractament sanitari o farmacèutic ha de fer front al pagament de certa quantitat monetària per tal de rebre'l. També pot comportar l'augment de les taxes exigides per l'Administració Pública (Martínez Martínez, 2016).

Quant als drets laborals, afecta a les prestacions per atur, les indemnitzacions per acomiadament improcedent i al subsidi diari per incapacitat temporal. No es pot fer un càlcul correcte de les quantitats a rebre per les prestacions com a resultat de l'existència del frau, provocant així una desavantatge als drets laborals del receptor de qualsevol prestació (Martínez Martínez, 2016).

L'àmbit familiar també es veu afectat pel frau fiscal. En cas de divorci, per exemple, l'existència d'ingressos no declarats comporta una fixació incorrecta de l'import de la pensió compensatòria. Pel que fa a les successions hereditàries, comporta major dificultat alhora de repartir l'herència entre els hereters per l'existència de béns no declarats (Martínez Martínez, 2016).

Per acabar amb els efectes indirectes del frau fiscal, és molt perjudicial pel compliment dels contractes privats ja que complica el dret a una efectiva tutela judicial. Això genera dificultats per a reclamar en cas de que existís una part afectada per una mala pràctica o incompliment parcial del contracte (Martínez Martínez, 2016).

¹ Qualsevol obligació tributària que ha de suportar el subjecte passiu d'un impost, taxa o contribució (Diccionario panhispánico del español jurídico, 2020).

Imatge 3. Impacte social de la pèrdua fiscal a Espanya.

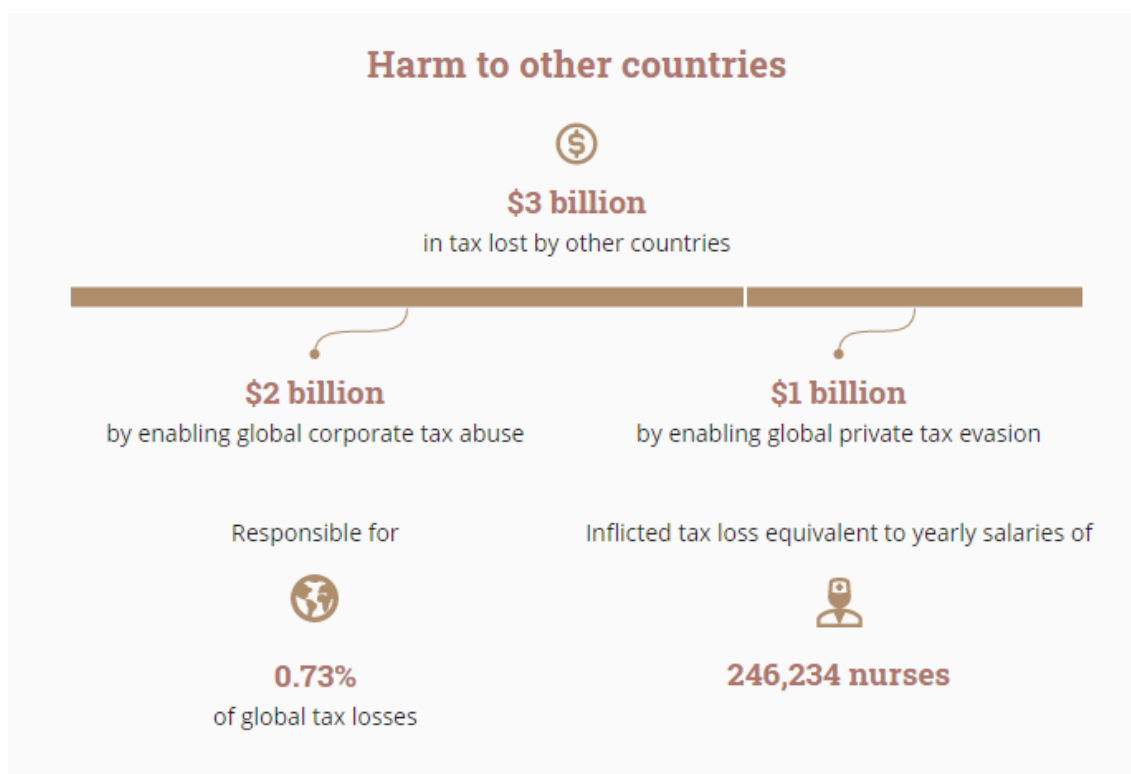
Font: Tax Justice Network, 2020.

Com es pot veure a la imatge anterior, la pèrdua fiscal a Espanya és equivalent al 5,04 per cent del pressupost que es destina a la sanitat pública o al 7,39 per cent de la despesa total de l'Estat en matèria d'educació.

Per tal de fer-se una millor idea del que representa aquesta la quantitat monetària que es deixa d'ingressar anualment com a resultat de les activitats fraudulentament dutes a terme per part de la població, es podria fer front al sou anual de 107.390 infermers i infermeres.

Totes aquestes dades deixen de manifest la necessitat de l'Estat de lluitar contra el frau fiscal i altres activitats fraudulentament per tal de reduir en la major quantitat possible el volum de diner que deixen d'ingressar les arques públiques per així poder millorar la inversió de serveis tant importants com la sanitat o l'educació i, en definitiva, el benestar de la població.

Imatge 4. Perjudici a altres països.

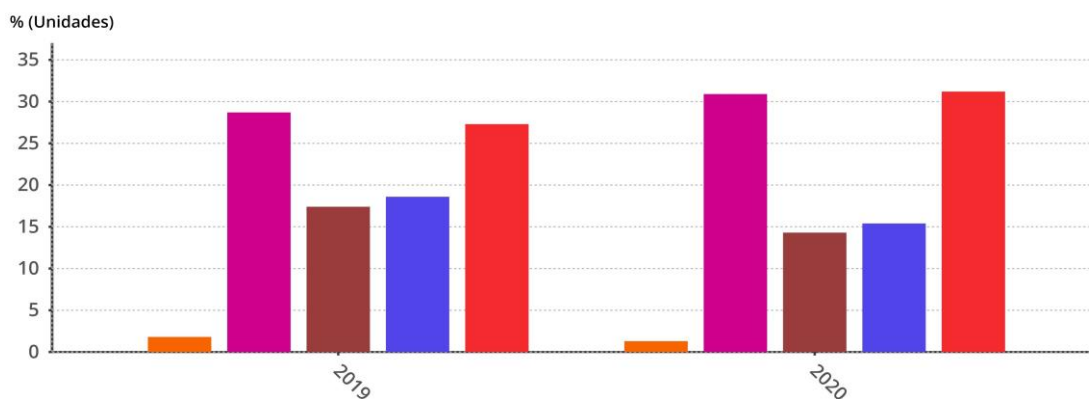
Font: Tax Justice Network, 2020.

Aquesta imatge mostra el mal que es produeix a altres països pel frau fiscal comés a l'Estat espanyol. D'un total de 3 mil milions de dòlars o 2,45 mil milions d'euros (a 29 de desembre del 2020), 2 mil milions de dòlars o 1,63 mil milions d'euros (a 29 de desembre del 2020) són el resultat de permetre l'abús fiscal per part de grans corporacions, mentre que la resta prové de permetre l'evasió fiscal per part d'individus privats.

Espanya és doncs responsable del 0,73 per cent de les pèrdues fiscals globals i genera una pèrdua anual equivalent al que suposaria pagar el sou anual de 246.234 infermers i infermeres.

Però, què opinen els espanyols al respecte de les conseqüències del frau fiscal i la resta de pràctiques fraudulentades dutes a terme per defraudar a la Hisenda Pública?

Gràfic 4. Percepció dels espanyols sobre els efectes del frau fiscal.

Nota. En taronja: En general, no té uns efectes realment importants. En lila: Disminueix els recursos pel finançament dels serveis públics i prestacions socials. En marró: Obliga a augmentar la pressió fiscal sobre els que compleixen i paguen correctament els seus impostos. En blau: Desmotiva als que paguen correctament els seus impostos. En vermell: Crea injustícies, ja que uns o unes tenen que pagar el que deixen de pagar altres. Font: epdata, 2020.

Com es veu a la imatge anterior, la gran part de la població està conscienciada en els efectes negatius que tenen aquest tipus de pràctiques il·legals. Excepte un 1,3 per cent de la gent consultada al 2020, que creu que el frau fiscal, en general, no té uns efectes realment importants, tota la resta opina que és un fet rellevant i que cal tenir en compte pel benestar de la societat.

Un 30,90 per cent de la gent consultada a l'any 2020 creu que es disminueixen els recursos per finançar serveis públics i prestacions social com a conseqüència del frau fiscal. Un altre 14,30 per cent opina que s'obliga a augmentar la pressió fiscal sobre aquelles persones que compleixen i paguen correctament els seus impostos. De la mateixa manera, un 15,40 per cent afirma que es desmotiva a la gent que paga correctament els seus impostos. Finalment, la resta de gent preguntada, un 31,20 per cent, creu que es creen injustícies ja que uns o unes tenen que pagar el que deixen de pagar altres.

Els enquestats van senyalar com a principals efectes negatius del frau fiscal la disminució de recursos per al finançament de serveis públics i prestacions, un 30,90 de la gent consultada, i la generació d'injustícies, un 31,20 del total consultat (epdata, 2020).

5. PER QUÈ ES COMET FRAU FISCAL?

Aquesta és una pregunta que no resulta fàcil de respondre. Al llarg dels anys, molts autors han estudiat el tema i han arribat a conclusions molt diferents, però totes elles igual de vàlides.

A continuació es veuran un seguit de factors i circumstàncies que volen respondre a aquesta pregunta així com l'opinió de la gent sobre aquesta matèria i com no només s'explica el frau fiscal des d'un punt de vista econòmic sinó també des de l'àmbit social.

5.1. Factors explicatius

En primer lloc, per a poder entendre els motius que porten a certs individus i entitats a dur a terme accions que comporten frau fiscal s'ha de situar el seu context històric i social. En societats en les que a partir del reconeixement i garanties de la propietat privada, es gratifica una conducta encaminada a l'enriquiment econòmic, és raonable pensar que les persones aspiraran a intentar evitar qualsevol disminució de la seva renda o del seu patrimoni (Martinón Quintero, 2012).

La resistència fiscal ha estat sempre present, des de la mateixa existència del tribut com a pagament al poder públic dels països, fins i tot, un cop es va constatar la separació del patrimoni econòmic del Estat respecte del patrimoni particular del príncep. D'aquesta manera es constata que no es tracta d'una pràctica il·lícita qualsevol, sinó d'un comportament que tot i ser contrari a la llei i suposar un delictes contra la Hisenda Pública, ha trobat suport al llarg de la història (Martinón Quintero, 2012).

Aquest és un fet que es dona a tots els països del món sent l'única diferència la quantitat defraudada. El volum de frau fiscal no és una variable constant en el temps. Hi ha situacions concretes que poden afectar a que aquest volum augmenti o disminueixi al llarg dels anys. Per exemple, una crisi econòmica pot portar a moltes empreses i ciutadans a dur a terme pràctiques d'economia submergida i deixar de declarar d'aquesta manera gran part dels seus ingressos o a deixar de pagar tots els impostos que els hi tocava (Martínez Martínez, 2016).

La crisi econòmica però, no és l'únic factor que afecta a la variació en el volum defraudat; la reducció de mitjans de control per part de les autoritats competents té també molt a veure, i és que en els darrers anys, el nombre de treballadors de l'Agència Tributària no ha augmentat com ho hauria d'haver fet, trobant-se en nivells similars als de la seva creació al 1992 (Martínez Martínez, 2016).

Altres motius pels que certs individus o entitats decideixen defraudar a la Hisenda Pública poden ser la sensació d'immunitat dels grans defraudadors, la falta d'honradesa i consciència cívica, la ineficàcia en la lluita contra el frau fiscal, la

sensació d'excessiva pressió fiscal i la falta de transparència, responsable de la corrupció i que ha sigut sempre una constant a d'Espanya, fins al 2013, amb l'aprovació de la primera llei estatal de transparència (Martínez Martínez, 2016).

No sorprèn afirmar que l'aversion o la negativa a destinar part de la riquesa de les persones a pagar impostos es fonamenta en el sentiment dels contribuents de ser expropiats del que creuen que és seu, en la confrontació del dret a la propietat privada amb les exigències tributaries (Martinón Quintero, 2012).

Però, donada la importància que té el pagament d'impostos pel manteniment de l'estructura de l'estat i la millora de la inversió pública i els serveis socials que ofereix gràcies a aquests ingressos i veient que el volum de frau és encara molt important i que la obligatorietat que atribuïm les normes jurídiques sembla que es dilueix davant de les obligacions fiscals, sembla que es pot afirmar que no existeix encara una cultura sòlida que identifiqui la responsabilitat fiscal com un dels valors bàsics sobre els que s'articula la convivència social en les societats democràtiques actuals (Martinón Quintero, 2012).

5.2. Entorn social i tributari

Per entendre millor per què es comet frau fiscal i alguns dels factors comentats anteriorment, és important repassar quin és l'entorn social i tributari actual i les diferents preocupacions que hi podem trobar representades, preocupacions que són fruit de la percepció de l'existència de frau i corrupció, la percepció de falta de control amb la despesa pública, la percepció de la cultura del gratuït i la percepció també d'un sistema tributari injust.

La percepció de l'existència del frau i la corrupció es molt present des de ja fa uns quants anys entre la població. Els exemples de frau fiscal i corrupció han vingut sent continus i amb la consegüent pèrdua de referents socials entre la societat. Casos com l'herència no declarada de l'ex president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, l'ex president de les Illes Balears, Jaume Matas, o el també ex president de la Diputació de Castelló, Carlos Fabra, ha deixat a molts ciutadans sense un dels seus referents socials més importants i ha obert una esquerda en els valors amb els que se'ls associava, com la honestedat o l'exemplaritat. Tots aquest exemples de representants de la societat acusats o condemnats per casos de corrupció es sumen a una llarga llista de persones amb prestigi social que han incomplert amb les seves obligacions tributàries i d'entre els quals podem trobar també empresaris reconeguts, presidents de clubs de futbol, esportistes d'elit, cantants, tertulians o, fins i tot, funcionaris de la pròpia Hisenda Pública (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Tot això no és més que un breu exemple del que la ciutadania rep de tots aquells que es suposa que havien de ser els seus referents socials i que no fa una altra cosa que contribuir negativament en la generació de la necessària consciència tributària (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Amb tots aquests casos es posa de manifest no només un cert convenciment d'immunitat, sinó una completa carència de principis morals i ètics. Es fa poc favor així a la col·lectivitat i a la societat en general (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

És necessari corregir les conductes i impulsos que porten a justificar aquestes conductes, actuar sobre les causes que motiven a aquesta gent per dissuadir-los i evitar el frau (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

La percepció de falta de control de la despesa pública és una altra qüestió amb la que la població conviu i es refereix a pa percepció que no existeix un control eficient i eficaç de la despesa pública (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Si bé és cert que s'han dut a terme mesures de contenció i reducció de la despesa, no s'ha procedit a una vertadera auditoria de la seva gestió tenint com finalitat la seva optimització (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Relacionat amb això trobem exemples d'inversions públiques completament desproporcionades o de difícil justificació. Alguns d'aquests exemples poden ser la dessaladora de Torre Vieja, que destaca per ser la més gran existent a Europa i que no s'ha estrenat, amb un cost total per a les arques públiques de 300 milions d'euros, l'aeroport de Castelló, amb un cost total de 136,8 milions d'euros, l'aeroport de Burgos, amb un cost de 50 milions d'euros o els 7 quilòmetres de l'AVE abandonats a Lugo, amb un cost de 92 milions d'euros (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

En un moment en el que els governants sol·liciten majors sacrificis a la població, és de vital importància que siguin aquests els primers en donar exemple si volen aconseguir allò que reclamen (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Ens trobem dins d'una societat en la que els drets que es reclamen sembla que no tenen cap contrapartida econòmica. La realitat però, és que els drets de la població es financen a través de les seves obligacions. No hi ha res gratis, tot és finançat gràcies als impostos (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

El comportament individual és molt diferent al comportament col·lectiu i a com s'actua com a conjunt. Com a persones individuals, és en funció dels ingressos que es controlen les despeses. Existeix un gran nivell d'investigació, es comparen preus, es busca informació o es decideix comprar certa quantitat. La gent no gasta allò que no té, no gasta més del que representa el seu ingrés i es preocupa per viure d'acord a les seves possibilitats. Tota aquesta recerca i organització no s'observa a l'hora de preguntar-se quant costa l'atenció puntual a les urgències, l'hospitalització de ser necessària, la neteja de les ciutats, la jardineria de les zones públiques, els agents i cossos de seguretat, etc. És com si el cost de totes aquestes coses fos indiferent (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

D'altra part, quan incrementa el preu del transport públic sí que provoca el malestar de la gent, que es queixa sense parar-se a pensar que si no augmenta s'hauran de pagar més impostos per a poder fer front al dèficit que de segur això provocaria (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Quan es tracta d'impostos, s'acostumen a centrar en els drets, dret a una residència digna, a una renda bàsica, a les pensions, etc., drets que al igual que la resta es paguen entre tots. Existeix doncs una certa miopia que no té lloc en aquells serveis públics en els que existeix un pagament presencial (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

El problema aquí és que una bona part de la societat desconeix el cost real de mantenir l'estat del benestar, si aquest cost és molt o poc, si es pot reduir o no o si es podria gestionar millor o no. La culpa no sempre es limita a que els rics no paguen o que el problema principal és el frau, però a diferència del que sí que passa amb els impostos, aquí no existeix un debat social al respecte (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

La percepció d'un sistema tributari injust afecta a diferents temàtiques. Existeixen un nombre molt elevat, però les principals són la inquietud de la equitat de les rendes, la utilització inadequada de determinades figures societàries, el lent però constant avanç de la imposició indirecta amb relació a la imposició directa, la pèrdua de l'actualització del sistema tributari, el gravamen de les grans empreses, la inseguretat jurídica, la suposada vulneració del principi de capacitat econòmica i l'absència d'una vertadera col·laboració social (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Totes aquestes consideracions esmentades es poden resumir en fallida del principi de seguretat jurídica, fallida del principi de capacitat econòmica, fallida del principi de progressivitat, fallida del principi d'igualtat i equitat, fallida del principi de proporcionalitat i limitació de costos indirectes, fallida del sistema tributari com a model, fallida de la gestió del sistema fiscal, fallida de la legitimitat moral, absència de política fiscal coherent, la recaptació com a valor essencial i la falta d'incentiu a la continuïtat de les empreses respectivament (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

5.3. Educació tributària

És evident que es necessita una política d'educació tributària, però també és evident que aquesta educació és ineficient si no existeix un comportament exemplar per part de l'Administració, cosa que tot i que ha anat canviant al llarg dels anys, encara té un llarg camí per recórrer (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Per tal d'aconseguir aquest objectiu, és de vital importància que es produeixi un canvi en la gestió del sistema tributari enfocat a un model de participació i cooperació, tant públic com privat, que es dirigeixi cap a un model consistent en la confiança, en la resolució ràpida de conflictes, en l'empatia, la transparència en la comunicació i la informació, en la que la persona sigui el seu eix central. Aquest seria un model basat en l'exemplaritat de la conducta de les persones i en els referents socials i econòmics, públics i privats, tant necessaris avui dia com inexistents (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

L'educació tributària doncs, no ha d'estar basada en el coneixement dels impostos o el seu destí, ha de ser una educació que es basi en els principis cívics, ètics i morals. Ha de permetre que el ciutadà tingui clara i interioritzi la seva obligació ètica de pagar els

impostos, ja que més que una obligació legal, són una contribució per a una societat més justa. Però aquest convenciment requereix la recuperació dels valors tradicionals dels que la societat sembla haver-se oblidat. La fiscalitat ètica exigeix, per part de la societat, la reprovació i exclusió dels qui la incompleixen. És important també tenir interioritzada la cultura de la despesa, la dels impostos com a instrument necessari per a reduir les desigualtats i l'exclusió socials. Els drets es financen amb les nostres obligacions, i és per això, que és necessari passar de la societat dels drets a la societat de les obligacions i el compromís (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

Per si aquest problema no fos ja prou important, s'ha d'afegit també la falta de coneixement, tant dels educadors com dels ciutadans i l'obsessió de l'Administració de viure al marge de la realitat amb el convenciment de que el mitja idoni per reduir el frau fiscal és el coercitiu. És per aquest motiu que no és estrany que la principal percepció de molts ciutadans sigui que es paguen molts impostos i que la lluita contra el frau fiscal és insuficient. A tot això, s'ha de sumar també la complexitat del sistema tributari, una conflictivitat elevada com a resultat d'una legislació confusa i poc precisa, els molts privilegis fiscals i l'antagonisme que per gran part dels administrats suposa l'Administració (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

La solució existeix, però no és fàcil. L'educació cívica i tributaria, tot i ser essencial, per sí sola no és suficient. Com ja s'ha mencionat anteriorment, la confiança en l'Administració es basa en la seva exemplaritat i en l'obligació a la transparència. És necessari un esforç molt més gran en informar i comunicar al ciutadà, així com una vertadera voluntat de servei per part d'aquells que ens administren, funcionaris inclosos (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

És, per tant, que no és suficient una educació cívica i tributaria adequada, sinó que ha d'anar acompanyada d'una legislació que sigui clara i precisa, d'una Administració exemplar i transparent i la voluntat real de servei al ciutadà (Durán-Sindreu Buxadé, 2014).

5.4. Opinió dels espanyols

És interessant veure quina és l'opinió dels espanyols sobre aquest problema i conèixer així millor què és el que creu la població que provoca que certes empreses i individus decideixin dur a terme pràctiques fraudulentas, com és el cas del frau fiscal, destinades a evadir impostos i defraudar a la Hisenda Pública per així reduir la seva càrrega impositiva.

A continuació es veuran els resultats d'un seguit d'enquestes realitzades a la població espanyola per l'Institut d'Estudis Fiscals i altres fonts oficials sobre temes com la satisfacció amb l'Agència Tributaria i els seus serveis, si creuen que es paguen molts impostos, si hi ha prou control o si les carregues impositives són justes i la seva evolució al llarg dels anys, fins arribar a l'actualitat.

Taula 1. Percentatge de famílies que utilitzen diferents serveis.

Servicios y Prestaciones	(%) hogares usuarios		
	Sí	No	Ns/Nc
Sanidad (ambulatorios y hospitales)	86	14	0
Infraestructuras (autovías, puertos, etc.)	84	16	0
Transportes	74	26	0
Educación (colegios, institutos, universidades)	41	59	1
Pensiones de jubilación	34	65	1
Seguro de desempleo	16	83	1
Pensiones de enfermedad o invalidez	9	90	1
Servicios sociales (mayores, minusválidos, menores, etc.)	8	91	1
Promedio de utilización por hogar: 3,5			

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

En aquesta imatge es poden veure els percentatges de famílies que al 2019 utilitzaven els diferents serveis que l'Estat posa a disposició de la població. Així doncs, el 86 per cent de famílies utilitza el servei sanitari, el 84 per cent infraestructures com autovies o ports, el 74 per cent transports, el 41 per cent serveis educatius, el 34 per cent pensions de jubilació, el 16 per cent el segur d'atur, el 8 per cent serveis socials i, un altre 9 per cent, aquells que utilitzen pensions de malalties o invalidesa.

La mitjana d'utilització per família és de 3,5 serveis.

Aquestes dades són importants a tenir en compte per a poder comprendre els següents resultats que a continuació es mostraran, ja que, en tractar-se del grau de satisfacció de les famílies un cop han passat per algun d'aquests serveis, estan directament relacionats amb aquests percentatges.

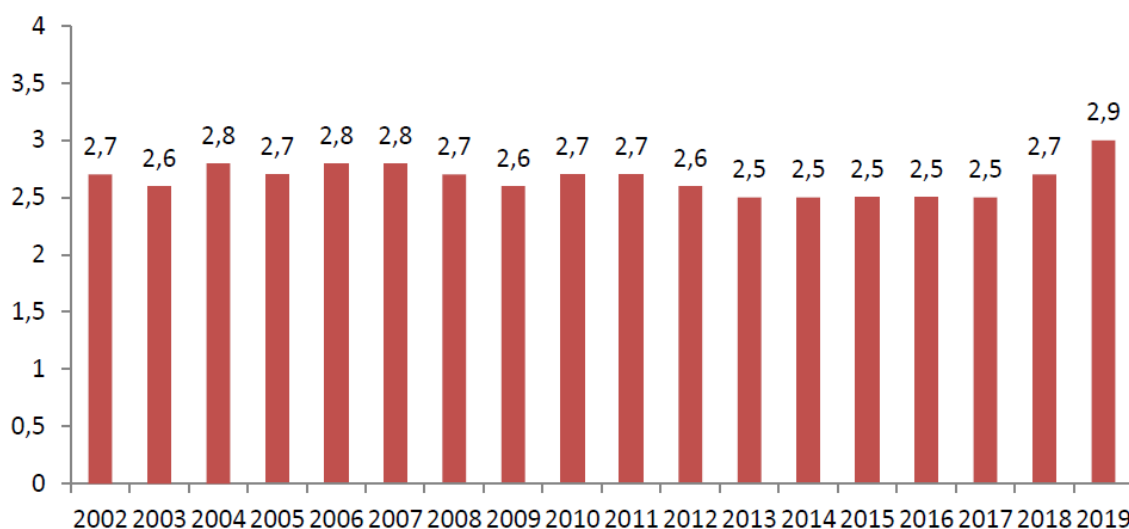
Taula 2. Grau de satisfacció amb els serveis prestats.

Servicios y prestaciones	Mucho + Bastante (%)	Poco + Nada (%)	Ns/Nc (%)	Medias en escala 1-4 (p. m.=2,5)
Sanidad	82	18	1	3,1
Infraestructuras	81	18	0	3,0
Transportes	81	19	1	3,0
Educación	77	23	0	3,0
P. Jubilación	66	33	0	2,7
Seguro de desempleo	63	36	1	2,7
P. Enfermedad o invalidez	60	40	0	2,6
Servicios Sociales	79	14	7	3,2

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Com es pot veure a la imatge anterior, si s'analitzen els resultats referents al grau de satisfacció de les famílies un cop han utilitzat els diferents serveis de l'Estat, es pot extreure ràpidament la conclusió de que, en general, la gent consultada creu que la qualitat és millorable, ja que el millor resultat és per a la sanitat, on un 82 per cent de les famílies estan molt o bastant satisfetes. El segueixen les infraestructures i el transport públic amb un 81 per cent, els serveis socials amb un 79 per cent, l'educació pública amb un 77 per cent, les pensions de jubilació amb un 66 per cent, el segur d'atur amb un 63 per cent i les pensions d'infermetat o invalidesa amb un 60 per cent.

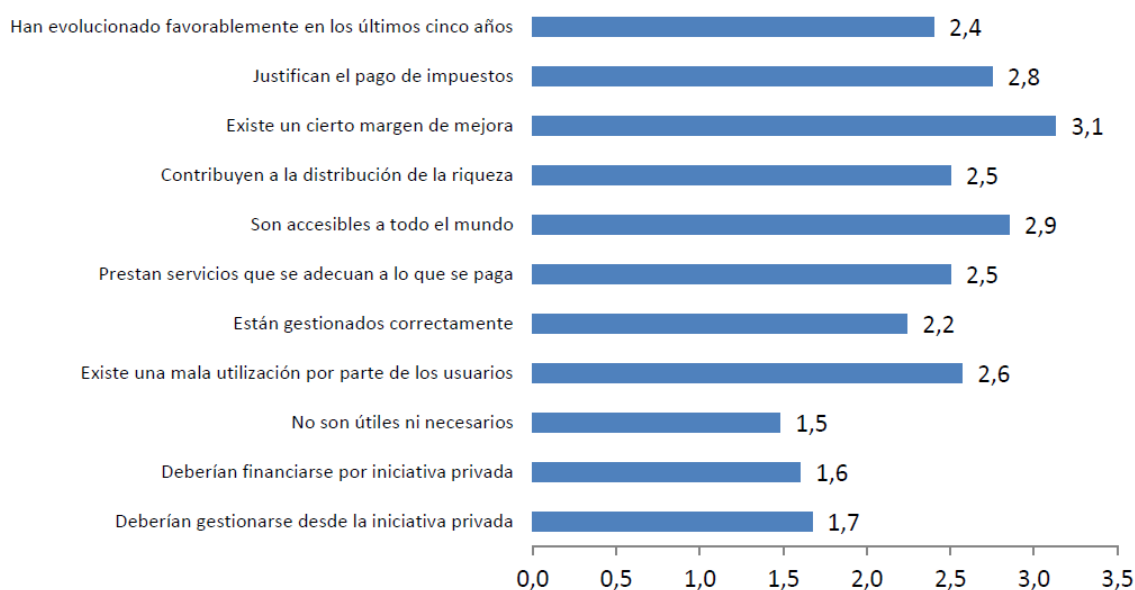
Gràfic 5. Grau mitjà de satisfacció de l'oferta de serveis públics.

Nota. En una escala de l'1 al 4, on 1 significa molt insatisfet i 4 molt satisfet. Font: Intituto de Estudios Fiscales, 2020.

Aquest gràfic mostra l'evolució del grau mitjà de satisfacció de les famílies espanyoles des del 2002 fins al 2019. Com es pot veure, la mitjana no ha experimentat grans canvis en tots aquests anys, de fet, al 2018 era la mateixa que la del 2002, un 2,7. El màxim es troba en un 2,9 al 2019 i el mínim es situa en un 2,5 per a diferents anys.

Gràfic 6. Grau d'acord amb diferents afirmacions sobre els serveis públics.

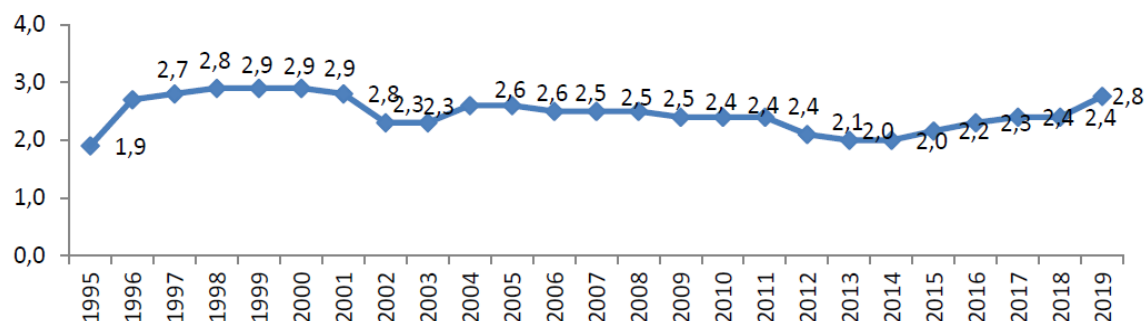
Nota. En una escala de l'1 al 4, on 1 significa molt en desacord i 4 molt d'acord. Font: Intituto de Estudios Fiscales, 2020.

D'aquest gràfic es pot extreure la conclusió de que la gent consultada està majoritàriament d'acord amb afirmacions com que els serveis públics han evolucionat favorablement en els últims 5 anys, que justifiquen el pagament d'impostos, que existeix un cert marge de millora, que contribueixen a la distribució de la riquesa, que són accessibles a tot el món, que són adequats al que es paga, que estan gestionats correctament o que existeix una mala utilització per part dels usuaris. Això en quant al que la gent està d'acord, però també hi ha altres afirmacions on el comportament majoritari és estar en desacord, com són que no són útils ni necessaris, que haurien de ser finançats per iniciatives privades o que haurien de ser gestionats des de la iniciativa privada.

És important tenir en compte tots aquests resultats a l'hora de raonar sobre els motius que porten a certes persones a cometre frau fiscal, ja que la percepció que té la gent de la qualitat dels serveis que l'Estat posa a la seva disposició està directament relacionada amb percepció que tenen de com s'utilitza el diner dels seus impostos.

Per tal de tenir aquesta idea més clara, a continuació es veurà quins són els resultats de preguntar a la gent si creu justificat el pagament d'impostos amb l'ofert de serveis i prestacions públiques.

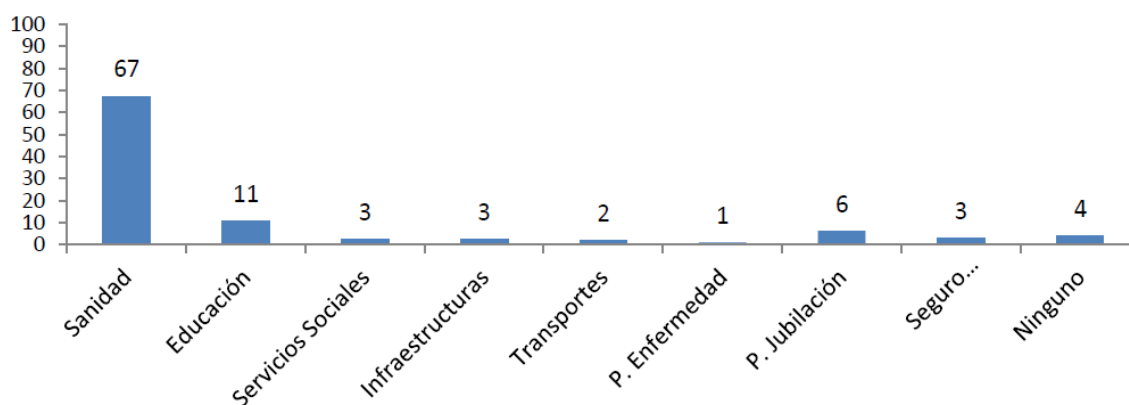
Gràfic 7. Evolució del grau en que l'oferta pública de serveis i prestacions justifica el pagament d'impostos.

Nota. En una escala de l'1 al 4, on 1 és completament injustificat i 4 completament justificat.
Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Com es veu en el gràfic anterior, al 2019, el grau de justificació del pagament d'impostos es situava en un 2,8 sobre 4, mentre que al 1995, era d'un 1,9. D'aquesta manera es pot dir que la sensació que te avui la gent és que el pagament d'impostos està més justificat que al 1995.

Gràfic 8. Quin és el servei o prestació que millor justifica el pagament d'impostos?

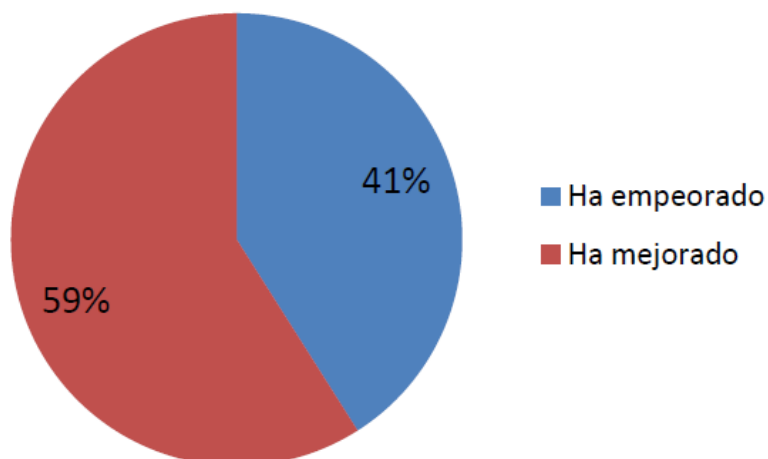

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Si es concreta més la pregunta, els espanyols creuen que el servei que millor justifica el pagament dels seus impostos és el de la sanitat pública, amb un 67 per cent. A molta distància trobem l'educació pública, en segona posició amb un 11 per cent i molt més lluny la pensió de jubilació, amb tan sols un 6 per cent.

Tot seguit es veurà si la població creu que fets com el compliment fiscal o el frau fiscal han millorat o empitjorat amb el temps.

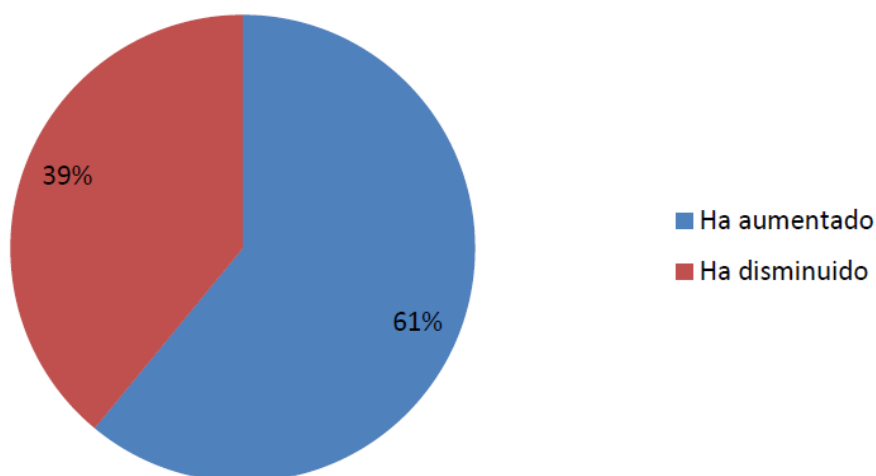
Gràfic 9. Opinions relatives a l'evolució del compliment fiscal.

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Aquí es veu com un 41 per cent de la gent consultada creia que el compliment fiscal de la població espanyola al 2019 havia empitjorat, mentre que el 59 per cent creia que havia millorat respecte d'anys anteriors.

Gràfic 10. Opinions relatives a l'evolució del frau fiscal.

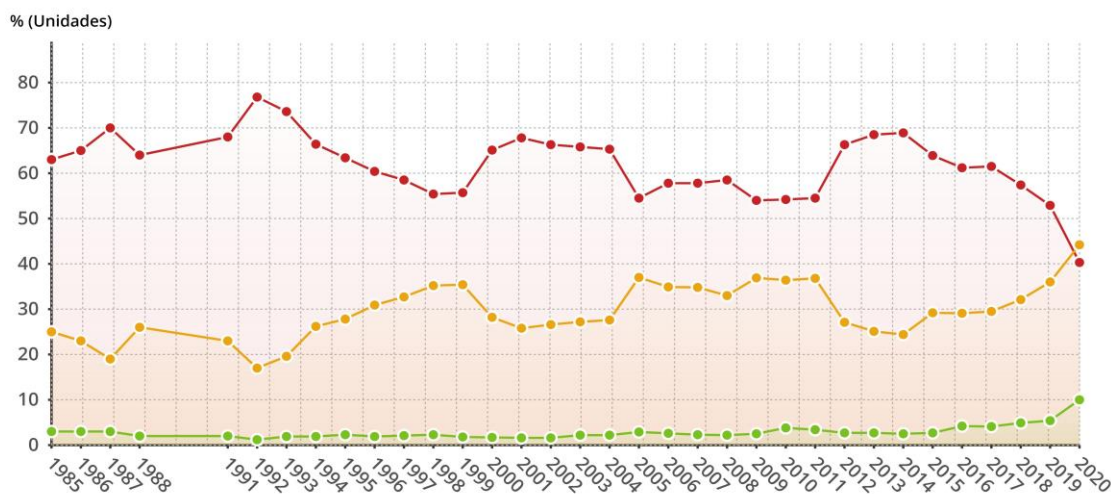

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Molt similar al gràfic anterior sobre el compliment tributari trobem els resultats per al frau fiscal. Un 39 per cent de la gent preguntada creia al 2019 que havia disminuït respecte del passat, mentre que un ample 61 per cent creia que la situació havia empitjorat i que el frau fiscal havia augmentat.

Un cop analitzades les qüestions anteriors, i per acabar amb aquest apartat, es veuran, a continuació, dues opinions de caràcter més generalitzat. Si els espanyols creuen que paguen molts o poc impostos i si paguen més els que més tenen.

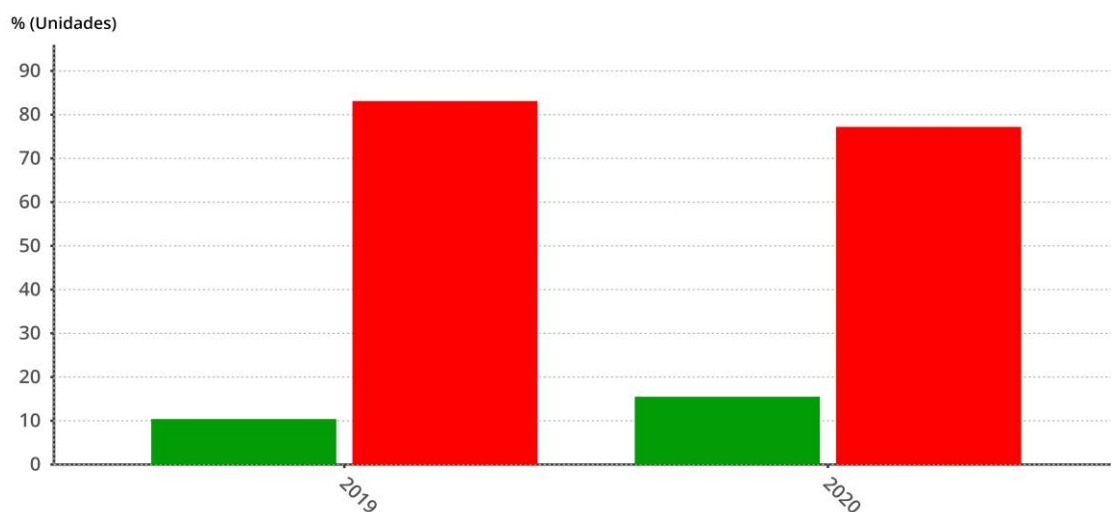
Gràfic 11. Evolució del percentatge d'espanyols segons si creuen que paguen molts o pocs impostos.

Nota. En verd poc, en taronja regular i en vermell molt. Font: epdata, 2020.

Com es pot veure, el percentatge d'espanyols que creu al 2020 que paga molts impostos es troba en un 40,30 per cent, en un 44,20 per cent pels que creuen que regular i en un 10 per cent pels que creuen que paguen poc. Cal destacar com a dada rellevant que per primera vegada a la història des de que es tenen registres, el percentatge de gent que creu que paga molts impostos ha caigut per sota dels que opinen regular. A l'hora, es comença a veure un augment en el percentatge d'enquestats que creu que paga pocs impostos.

Gràfic 12. Opinió dels espanyols sobre si creuen que paguen més els que més tenen.

Nota. En verd sí i en vermell no. Font: epdata, 2020.

Finalment, un 83,10 per cent de la gent consultada al 2019 creia que no pagaven més aquells que més tenen sinó que els impostos no es cobren amb justícia. Aquesta

situació millora lleugerament al 2020 amb la reducció d'aquest percentatge a un 77,20 de la gent enquestada.

6. LLUITA CONTRA EL FRAU FISCAL

Un cop entès millor el significat de frau fiscal i les greus conseqüències que té per l'economia i el conjunt de la societat, així com els motius que el provoquen i l'opinió dels espanyols al respecte, cal analitzar com l'Agència Tributaria lluita contra el frau i quines són les mesures que existeixen avui dia amb l'objectiu de reduir les pràctiques fraudulentament.

Per tal d'aconseguir-ho, es revisarà qui són els infractors, quines són les principals infraccions i les sancions que comporten.

6.1. Infractors

Es considerarà infractors a totes aquelles persones físiques o jurídiques que duguin a terme accions o omissions tipificades com a infraccions en les lleis. (Llei General Tributària², 2020)

Serán considerats com a infractors els contribuents i els substituïts dels contribuents, els retenidors i els obligats a realitzar ingressos a compte, els obligats al compliment d'obligacions tributàries formals, l'entitat representant del grup fiscal en el règim de consolidació fiscal, les entitats que estiguin obligades a imputar o atribuir rendes als seus socis o membres, el representant legal dels subjectes obligats que no disposin de capacitat d'operar en l'ordre tributari i els obligats conforme la normativa sobre assistència mútua, entre d'altres (Llei General Tributària, 2020).

Els infractors també serán considerats deutors principals en relació de la declaració de responsabilitat i la concurrència de més d'un infractor en relació amb una infracció tributària determinarà que quedin obligats a fer front al pagament solitari de sancions a l'Administració (Llei General Tributària, 2020).

Com ja s'ha dit, els responsables infractors hauran de respondre solidàriament amb el pagament de sancions tributàries que poden ser derivades o no d'una deute tributària. Aquells que són subsidiaris també hauran de fer front al pagament de sancions monetàries per les seves infraccions, però en cap cas els hereditaris i legataris dels infractors serán responsables del pagament d'aquestes sancions (Llei General Tributària, 2020).

² Llei 58/2003, del 17 de desembre, General Tributària.

6.2. Infraccions

Són considerades infraccions tributàries les accions o omissions doloses o culposes amb qualsevol grau de negligència que estiguin tipificades i sancionades com a tal en la Llei General Tributària o en una altre llei (Llei General Tributària, 2020).

Es classifiquen segons si són considerades com a lleus, greus o molt greus (Llei General Tributària, 2020).

Individualment, cada infracció tributària es classificarà de forma unitària en un dels tres graus anteriors, lleu, greu i molt greu, i, en el cas de les multes proporcionals, les sancions s'aplicaran sobre la totalitat de la base de la sanció que en cada cas correspongui (Llei General Tributària, 2020).

D'aquesta manera, s'entendrà com a ocultació de dades a l'Administració tributària quan no es presentin declaracions o aquestes tinguin incloses fets o operacions inexistents o amb imports falsejats, o en les que existeixi una omisió total o parcial d'operacions, ingressos, rendes, productes, bens o qualsevol altre dada derivada de l'ocultació (Llei General Tributària, 2020).

Seguint amb l'establert anteriorment, es consideraran mitjans fraudulents les anomalies substancials en la comptabilitat i en els llibres de registres establerts per la normativa tributària, la utilització de factures, justificants o altres documents falsos, la utilització també de persones o entitats quan el subjecte infractor, amb la finalitat d'ocultar la seva identitat, hagi fet contar a nom d'un tercer, amb o sense el seu consentiment, la titularitat dels bens o drets, l'obtenció de les rendes o beneficis patrimonials o la realització de les operacions amb transcendència tributària de les que es deriva l'obligació tributària l'incompliment de la qual constitueix la infracció que es sanciona (Llei General Tributària, 2020).

Alguns exemples d'infraccions són l'emissió de factures falses, amb les que es redueix la factura fiscal del pagador de l'impost en reflectir un import més elevat que el real i obtenint així una ventaja per les despeses fiscals i la consegüent reducció del pagament a la Hisenda Pública, la renúncia al sistema d'estimació objectiva de la base de l'IRPF, reduint així la declaració de rendiments mitjans nets anuals, els paradisos fiscals o el blanqueig de capitals (Portillo i Morales, 2015).

Però, quines són les infraccions preferides pels defraudadors espanyols?

1. Despeses personals. No és cap secret que aquells que disposen del títol d'autònoms tendeixen a reduir despeses personals com roba, menjar, etc., que són coses que la Hisenda Pública no accepta en concepte de deducció (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

2. Compra de cotxes. És freqüent que els empresaris o autònoms que adquireixen un nou cotxe intentin deduir un valor superior al que correspondria, establert en un 50 per cent a no ser que es pugui justificar que aquest s'utilitza en més d'un 50 per cent per a l'activitat econòmica (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

3. Multes de trànsit. Tot i no ser na càrrega deduïble, moltes persones intenten deduir-les. Són detectades gràcies a la base de dades de l'Agència tributària (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

4. Viatges. Igual que passa amb les multes de tràfic, hi ha empresaris o professionals que intenten deduir-se els gestos que han tingut en els seus viatges familiars. Igualment són detectats pel ratis de l'Agència tributària (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

5. Tickets. No són deduïbles tickets de menjar, restaurants o benzina ja que resulta impossible saber qui ha realitzat el pagament. Per a que puguin ser deduïbles doncs, és necessari presentar una factura (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

6. Habitatge. Tot i no residir en el mateix domicili que abans, hi ha persones que segueixen deduint-se-la. Aquest és un dret que tenien però del que ja no hi poden fer ús (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

7. Lloguer d'habitatges. És un delictes molt controlat per l'Agència tributària, que aconsegueix la informació gràcies als veïns, les companyes elèctriques, etc. (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

8. Parella. Quan una parella que fa declaracions per separat es dedueix la totalitat dels fills, quan la pràctica correcte seria deduir cadascú una part. Aquest tipus d'activitat es detecta a través del NIF dels fills, ja que Hisenda té accés al Registre Civil (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

9. Errors. No són fàcils de detectar. Els errors en les declaracions acostumen a ser bastant assidus (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

10. Activitats personals. Són la facturació mitjançant una societat d'activitats personals que no accepten deducció. S'han d'emetre factures dels serveis que es duen a terme a preu de mercat (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

11. Altres infraccions estan relacionades amb les subvencions, on unes tenen que tributar i altres no i amb les loteries i d'altres jocs, a les que s'aplica una retenció i no és necessari declarar beneficis al IRPF. En el cas dels jocs però, sí és necessari declarar-los (De la Cabeza Escudero Ravassa, 2017).

6.3. Sancions

S'han de distingir dos tipus de sancions diferents segons la infracció realitzada. Per un costat les sancions pecuniàries, que representen una multa fixe o proporcional i les sancions no pecuniàries, de caràcter accessori (Llei General Tributària, 2020).

En els cas de les sancions no pecuniàries, quan són de caràcter greu o molt greu i per un import superior als 30.000 euros i, a més, s'ha utilitzat el criteri de graduació de comissió repetida d'infraccions tributaries, es podran imposar sancions accessòries

com són la pèrdua de la possibilitat d'obtenir subvencions o ajudes públiques i del dret a disposar de beneficis fiscals durant un període d'un any si la infracció és greu i de dos anys si és molt greu i la prohibició de contractar amb l'Administració pública que hagués imposat la sanció durant un període d'un any si la infracció és greu i de dos anys si és molt greu (Llei General Tributària, 2020).

Si l'import és igual o superior al 60.000 euros i la infracció és molt greu i sempre que s'hagi utilitzat el criteri de graduació de comissió repetida d'infraccions tributàries, es poden imposar sancions accessòries com la pèrdua de la possibilitat d'obtenir subvencions o ajudes públiques i del dret a aplicar beneficis fiscals durant un període de tres, quatre i cinc anys, quan els imports de les sancions són iguals o superiors a 60.000, 150.000 o 300.000 euros respectivament i la prohibició de contractar amb l'Administració pública durant un període de tres, quatre o cinc anys quan l'import de la sanció sigui igual o superior a 60.000, 150.000 o 300.000 euros respectivament (Llei General Tributària, 2020).

Quan les infraccions són derivades de la vulneració dels deures de col·laboració per part de les autoritats o les persones que exerceixen professions oficials i hagin desatès tres requeriments, es podrà imposar com a sanció accessòria la suspensió de l'exercici de professions oficials, lloc de treball o càrrec públic durant un període de tres mesos (Llei General Tributària, 2020).

Les sancions tributàries pecuniàries es graduaran conforme als següents criteris:

1. Comissió repetida d'infraccions tributàries. Es produeix quan l'infractor ha sigut sancionat pel mateix motiu, ja sigui aquest lleu, greu o molt greu, dintre dels quatre anys anteriors (Llei General Tributària, 2020).

2. Perjudici econòmic per a Hisenda. Es determina pel percentatge resultant de la relació entre la base de la sanció i la quantitat total que s'hauria d'haver ingressat en l'autoliquidació o per l'adequada declaració del tribut o l'import de la devolució inicialment obtinguda (Llei General Tributària, 2020).

3. Incompliment substancial de l'obligació de facturació o documentació. Es produeix quan aquest afecta al 20 per cent de l'import de les operacions del deure de facturació o quan com a conseqüència de l'incompliment, l'Administració tributària no pot conèixer l'import d'aquestes operacions (Llei General Tributària, 2020).

4. Acord o conformitat de l'interessat. Es considerarà produïda la conformitat en els procediments de verificació de dades i comprovació limitada, a no ser, que es requereixi la conformitat expressa, sempre que la liquidació resultant no sigui objecte de recurs o reclamació economia o administrativa. (Llei General Tributària, 2020).

Tots aquests criteris de graduació són aplicables simultàniament (Llei General Tributària, 2020).

Hi ha diferents motius pels quals es podrien extingir les responsabilitats derivades de les infraccions tributàries. Un d'ells seria en cas de mort de l'infractor, un altre seria si han passat més de quatre anys des de la data en que es va cometre la infracció, moment en que prescriu el termini per a imposar la sanció tributària, tot i que s'ha de tenir en compte que existeixen casos on s'apliquen altres terminis específics de més de quatre anys. També es pot interrompre el termini per a imposar sancions per qualsevol acció de l'Administració tributària, realitzada amb el coneixement formal de l'interessat o per la interposició de reclamacions o recursos de qualsevol tipus, per la remissió del tant de culpa a la jurisdicció penal i per les actuacions realitzades amb el coneixement formal de l'obligat en el curs d'aquestes (Llei General Tributària, 2020).

La prescripció s'aplicarà d'ofici per l'Administració tributària, sense que l'interessat ho demani (Llei General Tributària, 2020).

6.4. Principals mesures per combatre el frau fiscal

Donada la importància del frau fiscal i el fort impacte que té sobre l'economia i la societat, la lluita per intentar evitar i reduir aquest tipus de pràctiques s'ha convertit en un pilar fonamental present en tots els països. A Espanya, on com s'ha vist al llarg d'aquest treball, el frau fiscal representa un greu problema pel benestar de la població, s'han anat creant i actualitzant al llarg dels anys un seguit de mesures destinades a la reducció de tot tipus d'accions dutes a terme per integrants de la societat amb l'objectiu de defraudar a la Hisenda Pública.

Al 2012, el govern al capdavant de l'Estat en aquell moment, va impulsar una nova llei per a reforçar les mesures de prevenció i lluita contra el frau fiscal. Aquesta, consistia en un pla de regularització extraordinària de rendes ocultes.

Imatge 5. Pla de regularització i lluita contra el frau fiscal.

Font: Ministeri d'Hisenda, 2020.

Com es pot veure en la imatge anterior, aquest pla consisteix en la limitació del pagament en efectiu a una quantitat de 2.500 euros, més garanties per al cobrament de deutes tributàries, l'obligació d'informar sobre comptes en l'estranger, sancions més dures per la resistència a la inspecció i l'exclusió de mòduls d'algunes professions.

A part d'aquestes mesures, també incorpora la regularització extraordinària de rendes ocultes, per la qual, els bens i actius aflorats han de pagar un gravamen del 10 per cent i una reforma del Codi Penal, que eleva la pena màxima de presó per delictes fiscals a 6 anys i el període de prescripció a 10 anys.

Aquell mateix any, es van modificar també altres lleis, especialment la Llei General Tributària, d'on es poden destacar les següents mesures:

1. Mesures destinades a combatre frau concrets, com per exemple són les factures falses. Amb aquest objectiu, es va excloure l'estimació objectiva a determinats empresaris d'aquells sectors que facturem menys del 50 per cent de les seves operacions (Martínez Martínez, 2016).

2. Mesures destinades a evitar el frau en la fase de recaptació. D'aquesta manera es facilitaven les mesures cautelars per així garantir el cobrament dels deutes tributaris, es fixaven les responsabilitats subsidiàries dels administradors d'empreses que no tenen patrimoni, s'establia la possibilitat d'adoptar mesures cautelars n expedients de delictes i es podia també acordar la prohibició de disposar de bens immobles de societats amb accions o participacions embargades (Martínez Martínez, 2016).

3. Mesures de caràcter preventiu. Com s'ha vist anteriorment, la limitació del pagament en efectiu a 2.500 euros, on s'estableix, a més, una sanció del 25 per cent en cas d'incompliment per a empresaris i professionals (Martínez Martínez, 2016).

També es va introduir una obligació nova per la que s'havia d'informar d'aquells bens i drets a l'estranger (Martínez Martínez, 2016).

4. Mesures de caràcter sancionador. Es van endurir les sancions per resistència, obstrucció, excusa o negativa a les actuacions de les inspeccions. Es va estipular una nova sanció per l'incompliment de l'obligació de presentar telemàticament les declaracions i es va modificar el període per a iniciar els expedients de sancions no pecuniàries amb l'objectiu d'afavorir la seva operativitat (Martínez Martínez, 2016).

5. Mesures contra el frau a l'IVA. A través de de la inversió del subjecte passiu a l'IVA en cas de concurs de creditors, es garantia l'ingrés de l'IVA a la Hisenda Pública, cosa que anteriorment no passava (Martínez Martínez, 2016).

6. Mesures a l'IRPF. Es va establir també sobre l'Impost de Societats i consistia en la integració dels beneficis patrimonials no justificats en la Base Liquidable de l'IRPF, corresponent al període més antic i no prescrit (Martínez Martínez, 2016).

Pel que fa a les altres lleis que es van modificar, la principal reforma introduïda a la Llei Orgànica 7/2012 va ser una amb la intenció de fixar la correcta interpretació de la norma. El seu objectiu era evitar que a la pràctica s'interpreti que el delictes contra la Hisenda Pública no existeix pel fet de presentar declaracions o autoliquidacions

reconeixent les quantitats a ingressar, però sense arribar a realitzar cap ingrés (Martínez Martínez, 2016).

Quant a la Llei d'Enjudiciament, es van retallar els temps d'instrucció, podent ser aquests prolongats en el temps segons el que consideri el Ministeri Fiscal, com a mesura per agilitzar el sistema judicial (Martínez Martínez, 2016).

Durant els darrers anys, les principals mesures que s'han vingut aplicant per tal de lluitar contra el frau fiscal a Espanya han estat les següents:

1. Actuacions de control selectiu i investigació. Amb l'objectiu de detectar, regularitzar i perseguir il·lícits tributaris (Portillo Navarro i Morales González, 2015).
2. Actuacions de control extensiu. Són molt similars a les actuacions de control selectiu i investigació però amb la diferència que aquestes es centren en supòsits més senzills (Portillo Navarro i Morales González, 2015).
3. Gestió recaptatòria executiva. Té l'objectiu de gestionar deutes a favor de l'Administració Pública que ha estat provocades pel no pagament de tributs (Portillo Navarro i Morales González, 2015).
4. Col·laboració amb les Administracions tributàries de les comunitats autònomes per al control dels tributs estatals cedits a les comunitats, a través, principalment, d'intercanvis d'informació entre administracions (Portillo Navarro i Morales González, 2015).
5. Peritatge i auxili judicial. Gràcies a la col·laboració de l'Agència Tributària i els òrgans judicials (Portillo Navarro i Morales González, 2015).

Gràcies a totes aquestes mesures, junt amb altres aquí no mencionades, al 2014 es va superar l'anterior rècord històric de recaptació en la lluita contra el frau fiscal amb l'ingrés de 12.300 milions d'euros, un 12,5 per cent més que la quantitat total recaptada al 2013 (Portillo Navarro i Morales González, 2015).

6.5. Psicologia econòmica

És necessari tenir en compte les variables psicològiques que afecten al compliment dels contribuents amb les seves obligacions fiscals ja que això ajudarà a comprendre com i per què es prenen aquestes decisions i poder aconseguir així un major compliment de les obligacions tributàries (Grande Serrano, 2019).

És important entendre que es tracta d'una economia basada en l'evidència. La teoria de l'economia neoclàssica sempre ha establert hipòtesis com que els agents tenen preferències ben definides i objectives, que aquests agents són racionals i busquen optimitzar aquestes preferències i que la seva principal motivació és el seu propi interès. Això però, no és més que una simplificació de la realitat, que es veu desmentida contínuament pels agents del món real. Aquest és el punt de partida de la

psicologia econòmica, coneguda també com a economia conductual o economia del comportament, i que considera que les conductes de infringeixen les hipòtesis de la teoria econòmica són identificables i predictibles (Grande Serrano, 2019).

Per a poder començar d'alguna manera, la psicologia econòmica es basa en que les persones utilitzen una aleatorietat que els porta a cometre errors greus i sistemàtics ja que tenen una racionalitat limitada, preferències temporals que són inconsistentes i problemes d'autocontrol. La psicologia econòmica creu que la majoria de decisions que pren la gent són el resultat d'informació de ràpid accés en la memòria, de la necessitat de viure en el present, de la seva resistència al canvi i d'una deficient capacitat per a calcular probabilitats, i no d'una reposada deliberació, ja que considera que les persones no busquen el seu propi interès, ni són maximitzadores de beneficis o minimitzadores de despeses, sinó que a part de la seva racionalització, tenen limitada també la seva capacitat de processar informació i prendre decisions. Totes aquestes limitacions són les que la psicologia econòmica creu que porten a les persones a prendre decisions errònies (Grande Serrano, 2019).

Resumint, resulta impossible per a les persones no ser influenciades en les seves decisions. Fins i tot davant de qüestions irrelevantes, el comportament de la gent és orientat cap a una direcció o una altra segons com es presentin les opcions disponibles davant d'una elecció (Grande Serrano, 2019).

En l'àmbit que ens pertoca, el tributari, les persones prenen decisions constantment, algunes de manera implícita, com, per exemple, el pagament de l'impost sobre el valor afegit, IVA, present en la majoria de les operacions comercials i altres de més reflexives, com en la realització de les autoliquidacions d'algun impost. Les creences i les probabilitats subjectives pel que fa a la resta d'obligacions tributàries tenen també influència en com s'adopten posicions i decidim si hi ha molt o poc frau fiscal, si tenen una consciència fiscal millor o pitjor que la resta de la població, etc. Tot això influenciat per molts factors considerats irrelevantes (Grande Serrano, 2019).

És per això que una bona arquitectura de les decisions pot aconseguir una millora en el sistema tributari i és fonamental per entendre i lluitar contra el frau fiscal (Grande Serrano, 2019).

7. L'AGÈNCIA TRIBUTÀRIA

7.1. Serveis

El funcionament del sistema fiscal espanyol és complex, i com a conseqüència pot provocar que gran part del contribuents es sentin angoixats i desemparats a l'hora de realitzar les seves declaracions i fer front al compliment de les seves obligacions tributàries, generant així en última instància errors involuntaris o intents de frau.

Per tal d'intentar evitar que la complexitat del sistema fiscal afecti negativament als contribuents, l'Agència Tributària posa a la seva disposició un seguit de serveis d'informació i assistència en les seves delegacions i administracions. Esborrany de l'IRPF, comunicació de dades fiscals, número de telèfon d'atenció al contribuent, atenció presencial en oficines, pàgina web de l'Agència Tributària, firma electrònica i més que estan per venir. Amb tots aquests serveis es vols facilitar el compliment voluntari de les obligacions tributàries i reduir d'aquesta manera també la pressió fiscal indirecta (Instituto de Estudios Fiscales, 2019).

Però aquesta no és la seva única funció. Aquests serveis són, en la majoria dels casos, l'únic contacte directe dels contribuents amb l'Administració tributària, que és representada pel funcionari que els atén i per la qualitat oferta. És per això que són de vital importància (Instituto de Estudios Fiscales, 2019).

Com són un serveis destinats a ajudar als contribuents, és interessant veure si aquests els coneixen i utilitzen i com els valoren.

Gràfic 12. Coneixement i utilització dels serveis de l'Agència Tributària.

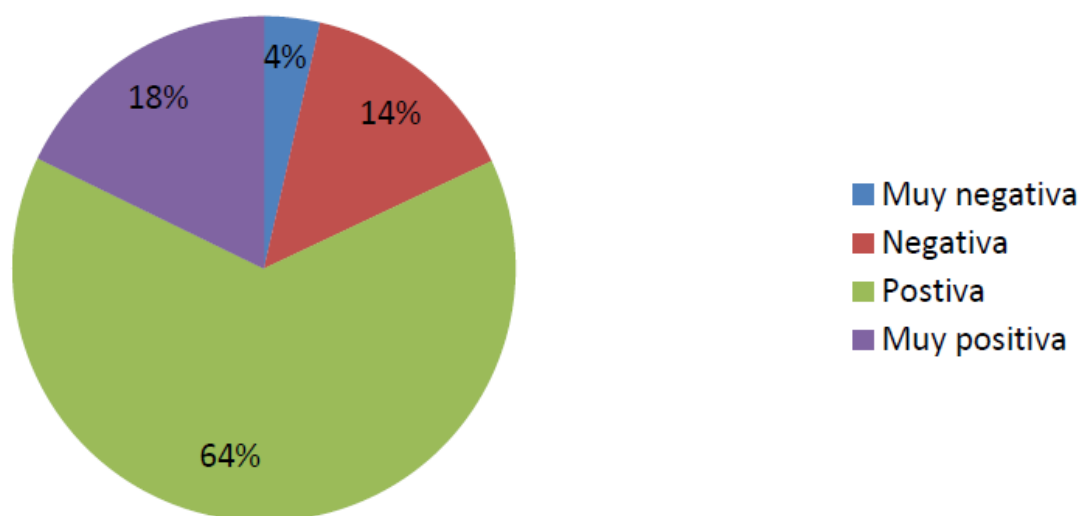

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Com es pot observar en el gràfic anterior, el 56 per cent dels contribuents espanyols coneixen aquests serveis i asseguren haver-los utilitzat en algun moment, el 21 per cent els coneix però no els ha utilitzat mai i el 23 per cent afirma que no els coneix.

Així doncs el 77 per cent dels contribuents coneix els serveis que l'Agència Tributària posa a la seva disposició, xifra que tot i ser considerable, es queda lluny del desitjat. Un 23 per cent representa una quantitat molt important de contribuents que poden sentir-se desbordats pel sistema fiscal sense saber que poden recórrer a la pròpia Agència Tributària per a obtenir la informació i el suport que necessiten.

Gràfic 13. Valoració dels serveis de l'Agència Tributària.

Font: Instituto Estudios Fiscales, 2020.

En aquest altre gràfic, es veu com un 64 per cent dels contribuents tenen una opinió positiva dels serveis prestats, un 18 per cent la tenen molt positiva, un 14 per cent negativa i un 4 per cent molt negativa.

Així doncs, el 84 per cent dels contribuents valoren positivament els serveis que l'Agència Tributària posa a la seva disposició davant del 16 per cent que fan una valoració negativa dels mateixos.

Aquestes són xifres que es poden considerar com a bones però que deixen clar que encara hi ha molta feina pel davant. Encara hi ha un 16 per cent de gent que creu que amb aquests serveis o la seva qualitat no hi ha prou, i això sumat al 23 per cent dels contribuents que no els coneixen fa que el nombre de persones que es poden estar sentint desamparades sigui preocupant.

Finalment, a continuació es veurà quins són els serveis que millor i pitjor valoració reben dels contribuents.

Taula 3. Valoració de diferents serveis oferts per l'Agència Tributària.

	(%) Muy malo+Malo	(%) Muy bueno+Bueno	(%) No conoce/No usa	(%) Ns/Nc
Borrador del IRPF	9,4	78,5	11,1	1,0
Comunicación de datos fiscales	9,6	79,1	10,3	1,0
N.º teléfono atención al contribuyente	25,3	49,5	24,4	0,8
Atención presencial en oficinas AEAT	15,1	68,9	14,5	1,4
Página Web de la AEAT	12,2	68,2	18,2	1,3
Firma electrónica	10,4	65,1	23,8	0,8

Font: Intituto de Estudios Fiscales, 2020.

Com es pot observar, els serveis millor valorats pels contribuents són l'esborrany de l'IRPF i la comunicació de dades fiscals amb un 78,50 per cent i un 79,10 per cent d'opinions bones o molt bones, respectivament.

Per contra, amb un 25,30 per cent i un 15,10 per cent d'opinions negatives o molt negatives, trobem els serveis del numero de telèfon d'atenció al contribuent i d'atenció presencial en oficines de l'Agència Tributària respectivament.

Per tant, a grans trets es podria dir que tant els serveis millor valorats com els que reben pitjors valoracions tenen encara un gran marge de millora.

7.2. Carències

Tot i la importància que té la lluita contra el frau fiscal i els recursos que destina l'Estat per a fer front a aquesta xacra, Espanya segueix sent un dels països amb més frau fiscal, evasió i elusió fiscal de la Unió Europea. És per això interessant preguntar-se com pot ser que després de tants anys no s'hagi pogut trobar solució i posar fre a aquesta situació.

A continuació, es repassaran cinc aspectes que poden representar uns dels motius explicatius de les actuals carències presents en l'Administració Tributària espanyola i la seva no desitjada eficiència.

1. La regularització. Fins l'arribada de la darrera crisi econòmica, aquesta sempre havia obtingut uns resultats favorables, però, a partir d'aquesta, es va produir un important descens de la recaptació líquida, fet que encara és present en l'actualitat (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

Aquest descens és el resultat d'impostos no declarats, de la morositat i del deute pendent de cobrament, i això posa a la vista de tothom la falta que hi havia, i que encara hi ha, de polítiques de lluita contra el frau (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

Tot i que la disminució recaptació i l'augment del deute són normals en una crisi econòmica, el que no és tant normal és la magnitud en que ho va fer aquí. És per això que es pot considerar aquest sistema com a no vàlid per a períodes de major dificultat (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

2. L'organització. Actualment, i tot i els avanços tecnològics i l'arribada d'internet, crida l'atenció que l'Agència Tributària disposi avui de la mateixa xarxa territorial que la que tenia fa 25 anys, formada per 17 delegacions especials, per comunitat autònoma, i 51 delegacions, en aquest cas, per a les diferents províncies. Totes aquestes delegacions es troben integrades per 237 administracions, d'entre les quals, 36 corresponen a l'administració a duanera (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

Aquesta extensa xarxa territorial, resulta una estructura de control que és altament ineficient per a la realitat actual i no té poc o cap sentit (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

La no existència, a més, d'un Estatut jurídic que regularitzi l'actuació i funcionament de l'Agència Tributària suposa un fet de vital importància, ja que la seva implantació seria altament beneficiosa en molts aspectes i faria front a molts dels problemes que pateix l'Administració tributària en l'actualitat, com els canvis freqüents d'òrgans directius, la incapacitat de decidir la quantitat i composició dels seus recursos humans i la necessària reforma del model de control (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

3. Els recursos humans. Al 2015, Espanya era el setè país de la OCDE i el primer d'Europa amb un menor nombre de mitjans humans destinats a la recaptació d'impostos (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

Sense cap mena de dubte aquest és un problema molt important al que ha de fer front l'Agència tributària i la solució del qual no es pot allargar més en el temps.

4. Els recursos econòmics. De la mateixa manera del que passa amb els recursos humans, tan sols quatre països de la OCDE estan per sota d'Espanya en quant als recursos econòmics que es destinen a finançar l'Agència Tributària, en concret, Espanya inverteix un 0,11 per cent del PIB amb aquesta finalitat (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

Si a això se li suma la complexitat de l'estructura territorial de l'Administració tributària, la major part dels escassos recursos que els hi arriben es consumeixen només en despeses de personal (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

5. L'eficàcia. Tot i els importants esforços de l'Agència Tributària per tal de reduir el frau fiscal, l'economia submergida no para de créixer. Aquest és un fet que va lligat directament amb el seu finançament, a menys recursos disponibles, menor són els ingressos que aconsegueix com a resultat de la seva activitat (Inspectores de Hacienda del Estado, 2013).

Així doncs, les carències de l'Agència tributària són diverses, i no totes de fàcil solució, però aquesta és una tasca que s'ha d'anar desenvolupant amb el temps i la millora de la qual es fonamental per tal de fer front al frau fiscal i millorar la recaptació de l'Estat.

7.3. Opinió dels contribuents

Per tal de mesurar l'opinió dels contribuents s'utilitza una sistema basat en el grau de conformitat de la gent amb dues afirmacions, la Hisenda Pública desenvolupa una funció necessària per a la societat i si no es pagués cap impost tots viuríem millor.

Taula 4. Grau d'acord amb dues afirmacions relatives a la funció de la Hisenda Pública.

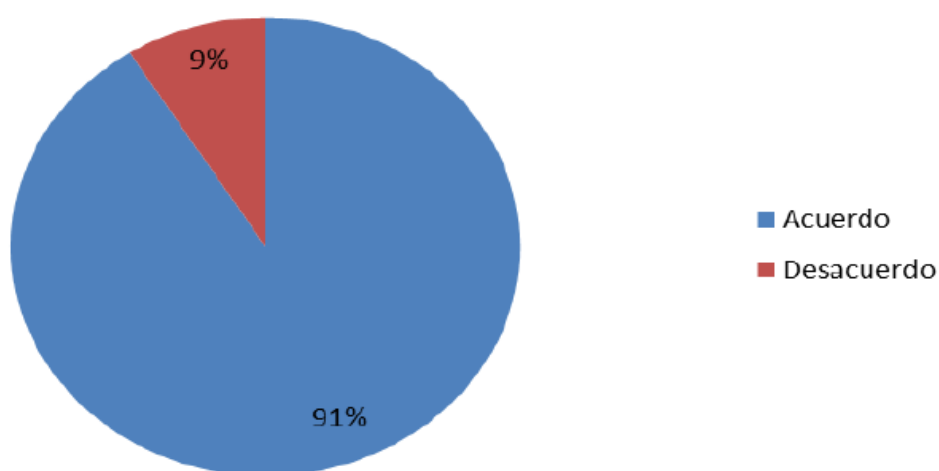
Grado de acuerdo	La Hacienda Pública desempeña una función necesaria para la sociedad	Si no se pagara ningún impuesto todos viviríamos mejor
(%) Nada	1,6	76,8
(%) Poco	7,8	15,2
(%) Bastante	43,8	4,6
(%) Mucho	46,8	3,4

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Aquí es pot veure com el 46,80 per cent dels contribuents esta molt d'acord amb l'afirmació que diu que la Hisenda Pública desenvolupa una funció necessària per a la societat. Estan també bastant d'acord un 43,80 per cent dels contribuents, poc d'acord un 7,80 per cent i res d'acord un 1,60 per cent.

Pel que fa a l'afirmació que diu que si no es pagués cap impost tots viuríem millor, el 76,80 per cent dels contribuents estan res d'acord, el 15,20 per cent poc d'acord, el 4,60 per cent bastant d'acord i el 3,40 per cent molt d'acord.

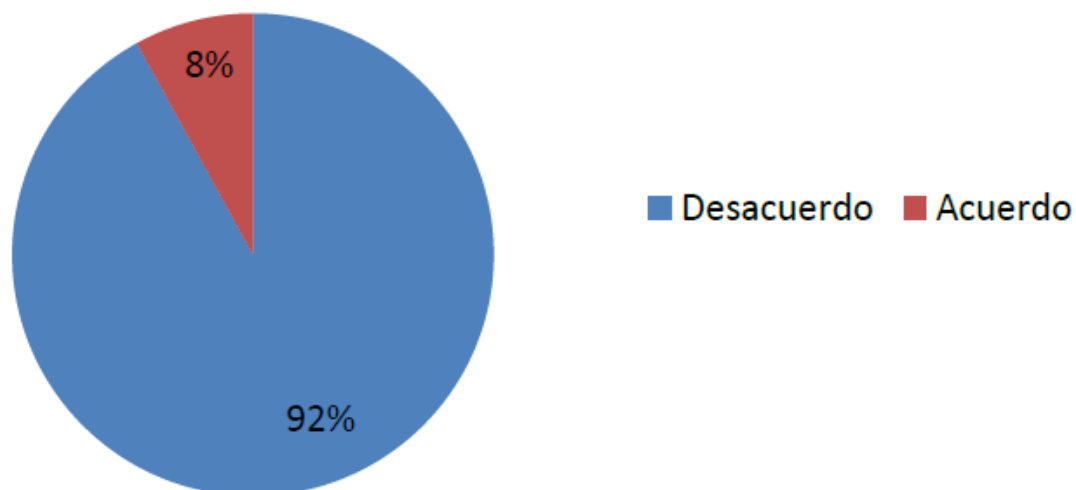
Gràfic 14. Hisenda necessària per a la societat.

Font: Intituto de Estudios Fiscales, 2020.

Si s'agrupen els resultats de la taula anterior, es pot observar com el 91 per cent dels contribuents opinen que la funció de la Hisenda Pública per a la societat és necessària i fonamental, mentre que només un 9 per cent de la gent creu que la seva existència no es necessita.

Gràfic 15. Sense impostos es viuria millor.

Font: Instituto de Estudios Fiscales, 2020.

Per contra, agrupant les dades de la mateixa taula, els resultats que s'obtenen són de que la majoria de contribuents està en contra de l'afirmació on es diu que sense impostos tots estaríem millor, en concret, un 92 per cent dels contribuents està en desacord amb aquesta afirmació, davant d'un 8 per cent que sí està d'acord.

8. CONCLUSIONS

Un cop arribats a aquest punt i després d'haver vist i analitzat al llarg d'aquest treball els principals factors involucrats en frau fiscal, es poden extreure diverses conclusions.

En primer lloc, s'ha vist com el frau fiscal té el seu origen en la falta de valors i ètica present en part de la societat com a conseqüència de la decadència de l'educació actual i la crisi existencial per la que passa bona part d'occident.

L'existència d'un gran vocabulari tributari ha provocat que la gent confongui termes que no volen dir el mateix i els utilitzi erròniament com a sinònims. En aquest treball, s'ha pogut aclarir això i veure com en un gran nombre de casos es pot incloure el frau fiscal dins de la definició d'economia submergida però que no es pot utilitzar el terme frau fiscal per a fer referència a aquesta i que mentre que el frau fiscal te a veure amb la premeditació, altres termes com l'evasió fiscal o l'elusió fiscal tenen a veure un amb l'ocultació i l'altre amb els vuits legals, respectivament.

La dimensió del frau fiscal a Espanya és enorme, i es que les pèrdues de l'Estat com a conseqüència de totes aquestes pràctiques suposen una quantitat de més de 4 mil milions d'euros anuals, amb el que es podria fer front, per exemple, al sou anual de més de 100 mil infermers i infermeres. Les conseqüències doncs, no es limiten a l'economia, a una simple reducció dels ingressos de la Hisenda Pública, sinó que afecten directament a altres sectors com són la política i el conjunt de la societat, ja que entre d'altres moltes repercussions negatives, la inversió en matèries tant importants com la sanitat o l'educació es veu compromesa i obligada a reduir-se, cosa que en resumides comptes, acaba empitjorant l'estat del benestar. Tots aquests fets doncs, proven la primera de les dues hipòtesi plantejades al començament d'aquest treball.

Les causes que provoquen aquest comportament fraudulent en empreses i individus són molt diverses, però com s'ha exposat en aquest treball, estan fortament relacionades amb quin és el concepte de la gent al respecte, les diferents situacions externes que es poden estar vivint en cada moment com, per exemple, una crisi econòmica, o els referents socials i la seva falta d'exemplaritat. També la falta d'educació tributària o el grau millorable de satisfacció dels contribuents amb els serveis i prestacions de l'Estat tenen un fort impacte en el comportament d'aquells que han de der front a les seves obligacions tributàries.

També s'ha repassat en aquest treball quina definició fa la Llei General Tributària del que són els infractors, què s'entén com a infracció i quines són les sancions que es poden aplicar a tots aquells que són declarats culpables de delictes contra la Hisenda Pública, com s'ha estat combatent el frau fiscal al llarg dels anys, com amb la reforma per a la regularització i la lluita contra el frau del 2012 i com gràcies a les principals mesures que es duen a terme en l'actualitat es va aconseguir recaptar al 2014, per exemple, una quantitat de 12.300 milions d'euros en matèria de lluita contra el frau.

Tot i les clares carències de l'Agència Tributària, el 77 per cent dels contribuents coneix els seus serveis, el 56 per cent els utilitza i el 90,60 per cent creuen que aquesta desenvolupa una funció necessària per a la societat.

Finalment, s'ha vist com el 61 per cent de la població creu que el frau fiscal ha augmentat en els darrers anys, resultat que prova, per tant, la segona de les hipòtesis plantejades al inici del treball.

9. BIBLIOGRAFIA

Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado. (2020). *Ley General Tributaria y sus Reglamentos*. Recuperat de <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2003-23186>

Agencia Tributaria (2018, març 11). Portal Educación Cívico Tributaria. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

https://www.agenciatributaria.es/AEAT.educacion/Glosario_VT_es_ES.html

Arroyo, E. (2014). Cerco al fraude fiscal. *Escritura pública*, (85), 6-10, Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4570637>

De la Cabeza Escudero Ravassa, M. (2017). El Fraude Fiscal en España (Treball de fi de grau, Universidad de Jaén).

<http://tauja.ujaen.es/jspui/handle/10953.1/6889>

Diccionario panhispánico del español jurídico, Real Academia Española (2020a, juliol 4). Carga Fiscal. Recuperat de 16 de març de 2021, de

<https://dpej.rae.es/lema/carga-fiscal>

Diccionario panhispánico del español jurídico, Real Academia Española (2020b, juliol 4). Economía Sumergida. Recuperat de 30 de març de 2021, de

<https://dpej.rae.es/lema/econom%C3%ADa-sumergida>

Durán-Sindreu Buxadé, A. (2014). Fraude Fiscal y Educación Tributaria en España. *Derecho & Sociedad*, (43), 207-214, Recuperat de <http://revistas.pucp.edu.pe/index.php/derechoysociedad/article/view/12570>

Economipedia (2019, juliol 3). Economía sumergida. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://economipedia.com/definiciones/economia-sumergida.html>

Economipedia (2020, novembre 5). Fraude fiscal. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://economipedia.com/definiciones/fraude-fiscal.html>

Epdata (2020a, setembre 25). *Opinión de los españoles sobre los impuestos y fraude fiscal, en gráficos*. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://www.epdata.es/datos/opinion-espana-impuestos-fiscal-graficos/492>

Epdata (2020b, octubre 29). Presión fiscal en España, en la UE y en la OCDE, impuestos, dato y estadísticas. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://www.epdata.es/datos/presion-fiscal-espana-ocde-impuestos-dato-estadisticas/485>

Estatuto (2011, abril 15). Abuso fiscal. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://estatuto.co/?e=68>

Grande Serrano, P. (2019). La psicología económica como herramienta para incentivar el cumplimiento voluntario de las obligaciones tributarias. *Estudios Financieros. Revista de Contabilidad y Tributación*, (439), 5-36, Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7089177>

Inspectores de Hacienda del Estado. (2013). *Problemas de la Agencia Tributaria en la lucha contra el fraude fiscal*. Recuperat de http://www.inspectoresdehacienda.org/doc/140313_problemas_lucha_fraude_agencia.pdf

Instituto de Estudios Fiscales. (2020). *Opiniones y actitudes fiscales de los españoles en 2019*. Recuperat de <https://www.ief.es/Destacados/publicaciones/documentosIEF.vbhtml>

Martínez Martínez, A. (2016). El Fraude Fiscal en España (Treball de fi de grau, Universidad Politecnica de Cartagena).

<https://repositorio.upct.es/xmlui/handle/10317/5790>

Martinón Quintero, R. (2012). Fraude fiscal. *Economía: Cultura de la Legalidad*, (2), 170-175, Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5130378>

Ministerio de Hacienda (2015, setembre 28). Planes de Regularización y Lucha Contra el Fraude. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://www.hacienda.gob.es/es-ES/Prensa/En%20Portada/Otra%20Informacion/Paginas/Luchacontraelfraude.aspx>

Portillo Navarro, M. J. y Morales González, A. (2015). Fraude fiscal y economía sumergida en España. *Gestión. Revista de Economía*, (61), 5-10, Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5551315>

Pulido Alba, E. J. (2014). *El Fraude Fiscal en España. Una Estimación con Datos de Contabilidad Nacional* (Tesi doctoral, Universidad de Salamanca).

<https://gredos.usal.es/handle/10366/125760>

Tax Justice Network (2020, novembre 20). Th estate of tax justice 2020. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://iff.taxjustice.net/#/profile/ESP>

Tributos (2016, novembre 29). Fraude fiscal. Recuperat de 8 de gener de 2021, de

<https://www.tributos.net/definicion-de-fraude-fiscal-992/>